

ΠΑΝΔΕΚΤΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ

ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

Χ. ΛΑΛΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

Τῆ συνεργίᾳ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ
καὶ ἄλλων λογίων.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΕΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ.

ΤΥΠΟΙΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Δ. ΒΟΥΛΑΛΑ ΚΑΙ Σ/α.

1880.

ΕΤΟΣ Α'. ΤΕΥΧ. Α'.   ΕΝ ΜΥΤΙΔΗΝΗ,   30 ΑΠΡΙΛ, 1879.

Ἄλλ' ἔστι χαλεπὸν λέγειν περὶ ὅτουσιν
μαθήματος, ὡς οὐ χρὴ μανθάνειν· πάντα
γὰρ ἐπίσασθαι ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι. Πλά-
των Λάχ. 182. E.

ΔΗΛΩΣΙΣ ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ.

Ἀρχόμεθα σὺν Θεῷ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πανδέκτου, καί, καθ' ἃ προεκηρύξαμεν, θέλομεν προσπαθήσει νὰ προσφέρωμεν πάντοτε τῆς ἀναγνώστῃς αὐτοῦ παντοίας ὕλης ὠφέλιμα καὶ τερπνὰ ἀναγνώσματα. Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀποσταλέντων ἡμῖν καταλόγων ὑπὸ τῶν εἰς ἐγγραφὴν συνδομητῶν ἐπιστατησάντων φίλων, τὸ ἔργον ἡμῶν τυγχάνει τῆς ἐπιθυμητῆς ὑλικῆς ὑποστηρίξεως, ἀπεφασίσαμεν χάριν αὐτῶν νὰ κοσμῶμεν ἕκαστον τῶν ἀκολουθῶν τευχῶν μὲ δύο τοῦλάχιστον εἰκόνας (ξυλογραφίας) πρὸ πάντων διὰ τὰ πρωτοφανῆ ἄρθρα, τὰ ὅποια θέλομεν καταχωρίζει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν » Λέξεις καὶ

πράγματα ἢ ὀδηγός τῶν γονέων «, καὶ τῶν ὁποίων σκοπὸς κύριος θέλει εἶσθαι ἢ κάθαρσις τῆς λαλουμένης ἡμῶν γλώσσης καὶ ἢ μετάδοσις γνώσεων εἰς τὰ μικρὰ παιδιά διὰ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν παρὰ τῶν γονέων καὶ μάλιστα τῶν μητέρων πάσης Ἑλληνικῆς οἰκογενείας, εἰς ἣν ἤθελεν εὔρει πάροδον ὁ Πανδέκτης. Ὑπισχνούμεθα δὲ καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἂν οἱ ἀναγνώσται αὐτοῦ ἤθελον κρίνει τί βελτιώσεως χρῆζον, ὑπέικοντες εἰς τὰς δικαίας αὐτῶν παρατηρήσεις, νὰ ἐπενέγκωμεν αὐτὴν προθύμως, ὥστε τοῦ καιροῦ προϊόντος τὸ περιοδικὸν ἡμῶν νὰ καταστῆ, ἂν ὄχι ἓν ἐκ τῶν καλητέρων, τοῦλάχιστον ἓν ἐκ τῶν μετρίων ὀργάνων τῆς τοῦ ἔθνους διαμορφώσεως.

Τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ Πανδέκτου ἐκδίδεται ἓνα μῆνα ὑστερώτερον διότι ἔπρεπε νὰ ἐξομαλυνθῶσι δυσκολίαι τινές, τὰς ὁποίας ἀπηντήσαμεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν, καὶ αἱ ὁποῖαι, ἐλπίζομεν, δὲν θέλουσιν ἐπαναληφθῆ τοῦ λοιποῦ, διὰ νὰ παρεμβάλωσι κώλυμα εἰς τὴν τακτικὴν τῶν ἀκολούθων τευχῶν διανομὴν περὶ τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς κατὰ τὴν ἐν τῇ προκηρῦξει ἡμῶν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν.

ΟΦΕΛΟΣ Ἡ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

Τὸ ἐκ τῆς Ἱστορίας ὄφελος δύναται νὰ διαιρεθῆ φυσικώτατα εἰς γενικὸν καὶ μερικόν· διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ Ἱστορία προσφέρει πληθὺν ἀπολαύσεων εἰς ἐκάστην τάξιν τῆς κοινωνίας, εἰς ἕκαστον κλάδον τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἰδιαιτέρως, παρέχει καὶ γενικόν τι, ὑψηλὸν καὶ καθαρῶς ἀνθρώπινον διάφορον, καὶ—χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπὸ ψιν ἀτομικοῦς καὶ δευτέρου λόγου σκοποὺς—συμβάλλει καθόλου τὰ μέγιστα εἰς τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦς τὴν διάπλασιν.

Εἶνε φυσικὸν αἶσθημα, δυνατὸν εἰπεῖν, φυσικὴ ἀνάγκη ἢ ἄγουσα ἡμᾶς εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἱστορίας. Ἡ φαντασία διατρίβει καὶ παραμένει εὐχαρίστως ἐνώπιον τῶν εἰκότων τοῦ παρελθόντος, καὶ ἡ καρδία συγκινεῖται ὑπὸ αὐτῶν εὐεργετικώτατα. «Ὅταν ὁ ἀρχαῖος Κελτὸς βάρδος, ἀποφαίνεται κάλλιστα ὁ Ancillon, θέλη νὰ παραστήσῃ τὴν βαθεῖαν, ἀλλὰ καὶ γλυκεῖαν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ Μουσικὴ, λέγει, ὅτι ἐνεργεῖ ἐπὶ αὐτῆς ὡς ἡ ἀναπόλησις τῶν παλαιῶν χρόνων». Ἀλλὰ πόθεν ἄρᾳ γε προέρχεται ἡ πρὸς αὐτὴν ἡμῶν ῥοπή; Αὕτη εἶνε ἐρριζωμένη εἰς τὴν αἰσθητικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, ἢ ἐποία πανταχοῦ, ἔπου παρίσταται ἀδιάφορος καὶ ὀπωσοῦν ἀνεπτυγμένη, ἐκδηλοῦται διὰ τινος αἰσθήματος συμπαιθείας, καὶ ἀγαπᾷ καὶ ἐκτιμᾷ ἑαυτὴν ὄχι εἰς τὸν κατὰ μέρος ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τοῦτο τὸ πανταχοῦ διεσπαρμένον ἀνθρώπινον γένος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκομεν, νὰ δυνηθῶμεν νὰ γνωρίσωμεν, τὸν πνευματικὸν τοῦ βίου, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν χεῖμαρρὸν καὶ τὸ μι-

κρὸν ἡμῶν σκάφος φέρεται, νὰ κατανοήσωμεν, τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος, διὰ τὸ ὁποῖον ἱστιοδρομοῦμεν, νὰ διδαχθῶμεν, τοῦλάχιστον νὰ μαντεύσωμεν, πρέπει νὰ ἦνε ἀντικείμενα πολλῆς καὶ μεγάλης σπουδαιότητος. Καὶ τοῦ ἀλλαγῆς παρουσιάζεται ἡ ἀνθρωπότης καὶ ἡ πορεία τοῦ βίου αὐτῆς εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς μορφήν παρὰ εἰς τὴν Ἱστορίαν; Εἰς αὐτὴν, καὶ μόνον εἰς αὐτὴν, μεταξὺ τοσούτων τυχαίων μεταβολῶν, μεταξὺ ποικίλων περιστάσεων τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, γνωρίζομεν τὴν σταθερὰν καὶ μόνιμον ἀνθρωπίνην φύσιν. Καὶ μὲν παρίσταται αὕτη εἰς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας αὐτῆς μορφάς: εἰς τὸν ἐξευγενισμόν καὶ τὴν ἐξαχρείωσιν, πρόδου καὶ παλινδρομήσεως ἐπιδεικτική, ἀλλ' ὅμως πανταχοῦ ὑπάρχουσιν αἱ αὐταὶ δεξιότητες καὶ δυνάμεις, καὶ ἐνεργοῦσιν αἱ αὐταὶ κλίσεις καὶ τὰ αὐτὰ πάθη.

Τὸ κοινὸν συμφέρον βλέπομεν πανταχοῦ, ὅτι εἶνε εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἰδιαίτερα συμφέροντα: καὶ ὅμως προάγεται δι' αὐτῶν, καὶ εἰς τὴν ἀνάμιξιν τῶν διαφόρων ἰδιαιτέρων συμβεβηκότων παρατηροῦμεν καθολικὴν τινα τοῦ γένους πορείαν. Ὅστις λοιπὸν δὲν γινώσκει Ἱστορίαν, εἶνε ξένος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀκόμη. Ὀλίγον φροντίζει περὶ τῶν συμφερόντων, διὰ τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖ καὶ παλαίει ἀνέκαθεν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον λαμβάνει εἰς αὐτά, εἶνε μηχανικὸν καὶ ὅλως παθητικόν, ὡς τοῦ τροχοῦ, ὅστις δὲν ἔχει συνειδήσιν τοῦ τροχιάσματος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶνε συνηρμοσμένος, καὶ μὲ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸς συγχινεῖται.

Ὁ ἀληθὴς τῶν ἀνθρώπων βίος ὄχι μόνον γνωρίζεται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ μόνον ὑπάρχει. Ἄνευ τῆς Ἱστορίας πᾶσα γενεὰ ἤθελε τράπη ἰδίαν ὁδὸν, καὶ ἤθελε πατεῖ τὴν αὐτὴν ἀτραπὸν, τὴν ὁποῖαν ἐπάτησαν οἱ προγενέστεροι. Ἡ Ἱστορία περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὴν ὡς εἰς μίαν ἄλυσιν ὅλας τὰς γενεάς.

Εἶνε ἡ αὐτοσυνειδήσις ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν. Ἡ παράδοσις μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς καὶ ἡ πείρα ὅλων τῶν αἰώνων ἀνήκει εἰς αὐτὴν. Τὰς γνώσεις, ιδέας καὶ ἐφευρέσεις παντὸς χρόνου, καὶ ὅ,τι ἐπενόησαν εἰς αὐτὴν τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα οἱ σοφοί, μεταδίδει ἡ Ἱστορία εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Οἱ ἀπόγονοι δύνανται μόνον ν' ἀρχίσωσι, ὅθεν ἔπαυσαν οἱ πρόγονοι, καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἄλλως, εἶνε ἀδύνατον νὰ προοδεύσωσιν. Ἐκτὸς τούτου ἡ Ἱστορία εἶνε πηγὴ ἀνεξάντλητος γνώσεων. Εἰς αὐτὴν ἀνήκει τὸ ἥμισυ αὐτῶν καὶ ἐπέκεινα. Διότι ἡ περιοχὴ τῶν ἱστορικῶν γνώσεων εἶνε παραμεγάλη, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φιλοσόφων λαμβάνουσι παρ' αὐτῆς τὴν ὕλην ἢ τὰ παραδείγματα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δογμάτων των.

Οὐδὲν ταπεινότερον παρὰ τὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνώτου (ἀνιδέου) τῆς Ἱστορίας. Οὐδὲν ἀθλιώτερον παρὰ τὴν κατὰστασιν αὐτοῦ, ὅταν ἦνε ἀνάγκη νὰ κρίνη περὶ ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων πραγμάτων. Οὐδὲν βιβλίον, οὐδεμίαν ἐφημερίδα δύναται ν' ἀναγνώσῃ μὲ ὠφέλειαν. Πανταχοῦ πλανᾶται εἰς τὸ σκότος. Τὸ παρὸν τοῦ εἶνε ἀνιγμὰ καὶ τὸ μέλλον πάντῃ κεκαλυμμένον. Προλήψεις παντὸς εἶδους τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς τάξεως, τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, παρεμποδίζουσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματός του. Τὰ κοινότατα πράγματα δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὰ ἀσυνήθη τοῦ ἐκπλήττουσι τὸν νοῦν. Πόσον ὑπερτερεῖ αὐτὸν ὁ πρὸς τὴν Ἱστορίαν ὠκειωμένος! Πρὸ αὐτοῦ ἐλευθέρα καὶ μακρινὴ ἀποψις εἶνε ἀνεωγμένη καὶ ὡς ἐκ περιωπῆς ἐπιβλέπει τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Κανὲν συμβᾶν δὲν τὸν ξενίζει: διότι οὐδὲν εἶνε εἰς αὐτὸν καινὸν καὶ νέον. Ἀνακαλύπτει τὰ κρύφια ἐλατήρια καὶ μαντεύει τὰς συνεπείας τῶν συμβεβηκότων. Διότι τὸ παρελθὸν περιέχει τὸ κλειδίον τοῦ παρόντος καὶ εἶνε κάτοπτρον τοῦ μέλλοντος. Εἰξεύρει νὰ δώσῃ εἰς ὅλα

τὴν προσήκουσαν εἰς αὐτὰ θέσιν. Δὲν εἶνε προκατειλημμένος οὔτε διὰ τὰ παλαιὰ οὔτε διὰ τὰ νέα, οὔτε διὰ τὰ ἐγγώρια οὔτε διὰ τὰ ξένα. Δὲν θαμβόνηται οὔτε ἀπὸ πολιτικᾶς οὔτε ἀπὸ θρησκευτικᾶς τερατείας. Οὐδεὶς χρηστότερος πολίτης, οὐδεὶς ἀνυποκριτότερος λάτρης τοῦ θεοῦ· διότι θεωρεῖ τὴν πολιτείαν ὡς τὸ οὐ οὐκ ἄνευ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, καὶ ἡ μὲν θεότης ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτὸν ἐν τῇ κυβερνήσει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἡ δὲ ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἐν τῇ προαισθήσει ὅλων τῶν ἐθνῶν. Ἄλλὰ καὶ ἀδιάφορος μένει πρὸς πᾶσαν πολιτικὴν ἢ θρησκευτικὴν μορφήν, ἥτις ἀνήκει εἰς τινὰ τόπον ἢ εἰς τινὰ χρόνον, δεικνύων ἀνεκτικότητα πρὸς ἐκείνους, οἵτινες πρεσβεύουσι τὰς αὐτὰς ἀληθείας μὲ διάφορον ἐξωτερικὴν λατρείαν.

Ὁ πλοῦτος τῶν ἱστορικῶν γνώσεων εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπενεργήσῃ καὶ εἰς τὸ πρακτικόν. Ἡ Ἱστορία ἐπομένως εἶνε διδάσκαλος τῆς φρονήσεως, τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀρετῆς. Καὶ διὰ τὸν ἰδιωτικὸν καὶ διὰ τὸν δημόσιον βίον, καὶ διὰ τὰ άτομα καὶ διὰ τὰς κυβερνήσεις εἰς παραδείγματα, τὰ ὁποῖα δεικνύουσι τὸν κίνδυνον καὶ ἐνθαρρύνουσι πρὸς τὸ καλόν, δίδει ἡ Ἱστορία τὰ σωτηριωδέστατα μαθήματα· ἐπειδὴ μᾶς προσφέρει τὸ ἐξαγόμενον τῆς πείρας καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν πάντοτε αἱ δύο κυριώτεραι πηγαὶ τῆς φρονήσεως.

Ἄν τὰ παραδείγματα τῆς φρονήσεως ἐπενεργοῦσιν εἰς τὴν καρδίαν, τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς προσκτῶνται τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἐκ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἐρασμιότητος τῶν πρωτοτύπων, τὰ ὁποῖα μᾶς παρουσιάζει ἡ Ἱστορία. Διότι οὔτε ἡ δικαιοσύνη θριαμβεῖ, οὔτε ἡ ἀρετὴ εὐτυχεῖ πάντοτε, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀκριβὲς ἐξυψώνει τὴν ἀξίαν των. Ἡ ἀληθὴς ἀξία συνίσταται εἰς τὴν αὐταπύρνησιν. Τοῦτο μᾶς διδάσκει ἡ Ἡθικὴ. Ἄλλὰ σπανίως

ἡ ἀφρημένη ἰδέα τοῦ καθήκοντος, ἂν δὲν καταστῇ αἰσθητὴ διὰ παραδειγμάτων, εἶνε σεβαστὴ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Ταῦτα τὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα κινουσι τὴν καρδίαν καὶ ἐπιβάλλουσι σέβας καὶ ἀγάπην, προσφέρει ἡ Ἱστορία καὶ μεταβάλλει τὸ ξηρόν τῆς Ἡθικῆς σύστημα εἰς ζῶσαν εἰκόνα ὁρώντων προσώπων. Ὅστις διατρέχει ταύτην τὴν στοὰν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ὁλων τῶν αἰώνων, αἰσθάνεται ἑαυτὸν διαδιδόμενον ὑπὸ τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ φρόνημά του ἐξυψοῦται καὶ ἡ πρὸς μίμησιν ἀμιλλα θαυμασίως ἐξεγείρεται. Ἄν καὶ ὀλιγάριθμα τὰ πρωτότυπα ταῦτα τῆς ἀρετῆς, ἐμπνέουσιν ὅμως οὐχ ἥττον ἐνθουσιασμόν. Ἡ ἐπιρροή, τὴν ὁποίαν ἐξασκοῦσιν, ἀποβαίνει ἰσχυροτέρα διὰ τῆς ἀντιθέσεως, τὴν ὁποίαν σχηματίζουσι πρὸς τὰ ἐλαττώματα τοῦ ὄχλου, καὶ ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κακῶν εἶνε μεγαλύτερος, τόσον ἐμπνέει περισσοτέραν φρίκην.

Μεταξὺ τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων, τὰ ὁποῖα διεγείρει καὶ τρέφει ἡ Ἱστορία, σημειοῦμεν ἐνταῦθα πρὸ πάντων δύο φυσικῶς ἀχώριστα καὶ περιέχοντα ἐν ἑαυτοῖς τὸ σπέρμα ὅλων σχεδὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν: τὸν πρὸς τὴν πατρίδα δηλ. καὶ τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα. Διότι ὅχι μόνον τὰ χρονικὰ τῆς Ἱστορίας βρίθουσι παραδειγμάτων τούτων τῶν ἀρετῶν, ἐπειδὴ ἔχουσι μεγάλην ῥοπὴν εἰς τὸν δημόσιον βίον καὶ παράγουσι ἔργα λαμπρότατα, ἀλλὰ καὶ προϋποτίθενται ὑπὸ τῆς Ἱστορίας ἢ τοῦλάχιστον τελειοποιοῦνται καὶ ἐνισχύονται δι' αὐτῆς. Ὁ ἀδάης τῆς Ἱστορίας ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του ἐνστιγματικῶς μόνον· διότι δὲν τὴν γνωρίζει. Τοῦναντίον ἐκ τῆς Ἱστορίας δυνάμεθα ν' ἀρυσθῶμεν τὸν ἔρωτα καὶ τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν θάρρος· ἐπειδὴ ὅχι μόνον μᾶς διδάσκει, ὅτι εἶνε κατορθωτὴ ἢ κτήσις τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ δεικνύει καὶ τὰ μέσα τῆς κτήσεως αὐτῆς. Πόσα κατορθώματα δὲν παρήγαγε τὸ παράδειγ-

μα τοῦ Λεωνίδα, τοῦ Δεκίου καὶ τοῦ Ἀρνόλδου Winkelried! Ποσάκις ἡ εἰκὼν τοῦ Κάτωνος δὲν ὑπεστήριξε τὸ ἐκλιπὸν θάρρος πολλῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ἐλευθερίας. Ἡ παρωργισμένη σκιά τοῦ Ἑρμάννου δὲν κατέστησεν ἀκαταμαχῆτους πολλοὺς νέους τῆς Γερμανίας μαχητάς;

Ἡ Ἱστορία εἶνε ὄχι μόνον διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ κριτὴς αὐστηρὸς, μισθαποδότης ἄφιλοπρόσωπος, ὡς ἐπανορθοῦσα τὰς ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς τύχης. Τῷ ὄντι συχνάκις παραγνωρίζεται ὁ καλὸς ἄνθρωπος καὶ γίνεται ὄμμα τῆς συκοφαντίας. Συχνάκις ὁ μοχθηρὸς διὰ τῆς πανουργίας ἢ ἰσχύος αὐτοῦ διαφθεῖρων τοὺς συγχρόνους του κατορθώνει ν' ἀγοράσῃ ἢ ἀποσπάσῃ τοὺς ἐπαίνους των ἢ ν' ἀφοπλίσῃ τοὺς ἐπικριτάς. Ἄλλ' εἰς μάτην! Ἡ ἐπερχομένη γενεὰ οὔτε ἀπατάται οὔτε δεκάζεται. Χωρὶς κλίσιν καὶ πάθος, χωρὶς φόβον καὶ ἐλπίδα, θέλει σταθμίσει εἰς τὰ ἱστορικὰ αὐτῆς ἔργα τὰς μαρτυρίας, θέλει κρίνει τὰς πράξεις καὶ ἀποδώσει εἰς ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν τὸ ἀνήκον μέρος τῆς δόξης ἢ τῆς ἀδοξίας καὶ τοῦ αἰσχύους. Ἐν ὅσῳ ὁ κόσμος ὑφίσταται, τὰ ὀνόματα τοῦ Κριτίου καὶ Κρομβέλλου θέλουσιν ἀναφέρεσθαι μὲ βλασφημίας καὶ κατάρας, τὰ δὲ τοῦ Σωκράτους καὶ Σίδνεϋ μετὰ σεβασμοῦ, εὐλογίας καὶ ἀγάπης. Τέλος, τὸ οὐσιωδέστατον, ἐν βλέμμα, τὸ ὁποῖον ρίπτει ὁ κακοῦργος εἰς τὴν Ἱστορίαν, ταραττεῖ τὴν φαινομένην εὐτυχίαν του, μυωπίζει αὐτὸν εἰς πράξεις ἀγαθὰς, τοῦλάχιστον ἐξωτερικῶς ἀγαθὰς, καὶ ἀναβρίπτει τὸ θάρρος τοῦ εἰς τὰ δικαιώματα αὐτοῦ προσβληθέντος καλοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πασχύσης ἀνθρωπότητος.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ.

Μεταξὺ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τῆς νήσου Κρήτης ὑπάρχει τετράγωνός τις λεκάνη μικρᾶς ἐσωτερικῆς θαλάσσης, ἣτις ἀποχωρίζεται τῶν λοιπῶν ὑδάτων τῆς μεσογείου.

Τοῦτο τὸ ἐξ ὕδατος τετράγωνον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μεγάλη ἀλμυρὰ λίμνη μὲ διαφόρους ἐξόδους, αἵτινες φέρουσιν εἰς μεγαλῆτερα τῆς θαλάσσης μέρη.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς λεκάνης ταύτης εἶνε ἐσπαρμένον μὲ πληθὺν ὄρειων ἠφαιστειογενῶν νήσων, πρὸς τὰς ὁποίας ὀλίγα συμπλέγματα νήσων τῆς Εὐρώπης δύναται νὰ παραβληθῶσι κατὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς, τὴν εὐκαρπίαν καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα.

Λαμπρὸς καὶ αἴθριος οὐρανὸς ὑψοῦται, ὡς θόλος, ὑπεράνω αὐτῶν ἔχουσι γλυκὺν χειμῶνα καὶ προφυλάττονται ἀπὸ τὸν ἄμετρον καύσωνα διὰ τῆς πνοῆς τῶν θαλασσιῶν ἀνέμων. Εἶνε ὅλαι κατοικήσιμοι, προσφέρουσι τερπνὰς κοιλάδας καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπίπεδα μέρη ἐπιτήδεια πρὸς καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, τῆς ἐλαίας καὶ ἄλλων καρποφόρων δένδρων. Ὅλαι δὲ σχεδὸν εὐμειροῦσιν ἀσφαλῶν λιμένων, ὁποίους τις σπανίως ἀπντᾷ ἀλλοχθοῦ τόσοσιν πολλοὺς πλησίον ἀλλήλων.

Καθὼς αἱ νῆσοι, οὕτω καὶ τῆς περιχειμένης ἠπείρου τὰ παράλια εἶνε ποικιλόμορφα. Ἀπὸ τὸ βόρειον, ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν μέρος εἰσχωρεῖ ἡ ξηρὰ εἰς τὴν θαλασσίαν λεκάνην μὲ πολλὰς ὠραίας χερσονήσους. Βαθεῖς κόλποι καὶ ὄρμιοι καὶ ἐξαίρετοι λιμένες, προσφέροντες σκέ-

πην, εισδύουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ξηρᾶς καὶ προσκαλοῦσι πανταχοῦ εἰς τὴν ναυτιλίαν.

Σύμπαν σχεδὸν τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διὰ τὴν πληθὺν τῶν θέσεων, εἰς ἃς δύναται τις ν' ἀγκυροβολήσῃ ἢ ἀράξῃ, εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς μέγας λιμὴν, σύμπασα δὲ ἡ Ἑλλάς ὡς Εὐρώπη ἐν μικρῷ (ἢ μικρογραφία αὐτῆς).

Καθὼς ἡ Εὐρώπη διὰ τὴν ποικίλην αὐτῆς διάρθρωσιν, διὰ τὴν θαυμασίαν μίξιν τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὑπερβαίνει ὅλας τὰς ἄλλας ἡπείρους τῆς γῆς, οὕτως ἡ Ἑλλάς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Καὶ καθὼς τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, ἀποῦ ἅπαξ ἐξηγέρθησαν, ἔπρεπε νὰ ὑπερβῶσιν ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη τῆς γῆς κατὰ τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν ἐπιμιξίαν, τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐν γένει, οὕτως, ὡς φαίνεται, ἦτο προωρισμένον εἰς τὸ Αἰγαῖον ἢ Ἑλληνικὸν πέλαγος νὰ καταστῇ ἐξ ἀρχῆς ἡ πρώτη κοιτίς, ἢ πρώτη σχολὴ τῆς δραστηριότητος, ἐξ ἧς προήλθε τῆς Εὐρώπης ἡ ἀνθηρὰ κατάστασις.

Πότε καὶ πῶς ἐξεχύθη ὁ πρῶτος τῶν κατοίκων πληθυσμὸς εἰς ταύτην τὴν θαυμασίαν λεκάνην διὰ τῶν τερπνῶν νήσων καὶ χερσονήσων εἶνε κεκαλυμμένον μὲ σκότος πυκνὸν καὶ ἀδιάλυτον.

Ἄλλ' ἐκ τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων γίνεται καταφανές, ὅτι οἱ γενάρχαι ἢ προπάτορες αὐτῶν Πελασγοὶ ἦλθον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεγάλην Ἰνδοευρωπαϊκὴν οἰκογένειαν τῶν ἐθνῶν, ἧτις ἔδωσεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ διασημότερα καὶ πνευματωδέστερα αὐτῆς ἔθνη.

Ἡ γλώσσά των φαίνεται σενῶς συγγενεύουσα μὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν, Κελτικὴν, Γερμανικὴν καὶ Σλαυικὴν. Ὅπως αὕτη, οὕτω καὶ ἡ πρώτη αὐτῶν καταγωγὴ, πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὰ Ἰμαλάου ὄρη.

Τίνα ἔχοντες ἡγεμόνα, εἰς τίνας περιστάσεις καὶ διὰ τίνα συμβεβηκότα οἱ προπάτορες τῶν Ἑλλήνων Πελασγοὶ ἀπεμακρύνθησαν τούτου τοῦ μέρους, πῶς καὶ κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν τῆς Ἱστορίας αὐτῶν ἠδυνήθησαν ν' ἀναδειχθῶσι καὶ πῶς διὰ τῶν Ἀσιατικῶν δυτικῶν μερῶν καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας διαπεραιώθησαν, τοῦτο δὲν παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς κανεὶς τόσον ἀκριβῶς, ὅπως ὁ Μωϋσῆς τὰ περὶ γενέσεως καὶ ἀρχῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Τὰ δύο ἔθνη ἐπ' ἀκριβῆς, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐφθασαν εἰς τὸν ὕψιστον τοῦ πολιτισμοῦ βαθμὸν, οἱ Ἑλληνας καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, μετέσχον τῆς αὐτῆς τύχης: περὶ τῆς παναρχαίας δηλ. αὐτῶν Ἱστορίας καὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς χώρας των ἐπικρατεῖ περισσότερα ἀβεβαιότητος παρὰ περὶ τῆς Ἱστορίας πολλῶν ἄλλων ὀλιγώτερον πεπολιτισμένων φυλῶν· καὶ τοῦτο εἶνε ἐν μέρει φυσικὴ συνέπεια τῆς πρώτου αὐτῶν ἀναπτύξεως καὶ ἀκμῆς, ἧτις πᾶν ὅ,τι ὑπῆρχεν παρ' αὐτοῖς βαρβαρικὸν ἐπεσκίασεν, ἐπεσκότισε, κατεφρόνησε καὶ εἰς λήθην παρέδωκεν.

Τῷ ὄντι ἔχομεν πολλὰ ἀσαφῆ καὶ ἀτελῆ ἰδέαν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ Ἑλληνας ὑπερέβησαν καὶ κατὰ τὴν γλώσσαν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τοὺς ἀνήκοντας εἰς τοῦτον τὸν μέγαν κορμὸν προπάτοράς των Πελασγούς, καὶ ἔμαθον νὰ αἰσθάνωνται καὶ παριστάνωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐν ἀνεξάρτητον ἔθνος.

Τοιαῦτα πράγματα εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν θέλουσι μένει ἐπίσης ἀνεξήγητα, καθὼς καὶ εἰς τὴν φύσιν: κατὰ τίνα π. χ. τρόπον καὶ κατὰ τίνας χημικὰς συνθέσεις ἐκ τῆς ρίζης τῆς ῥοδῆς ἢ σταγῶν, ἧτις εἶνε προσδιωρισμένη νὰ σχηματίσῃ τὸν κάλυκα, ἀναβαίνουσα στερεοποιεῖται, καὶ πῶς ἐπεῖτα ἐκ τοῦ κάλυκος ἀναπτύσσεται τὸ ὠραῖον ἄνθος. Παρὰ χρῆμα ἴσταται τέ-

λειον ἐνώπιόν μας τὸ εὐώδες ἑκατόμφυλλον, πρὶν δυνηθῶμεν νὰ δεῖξωμεν διὰ τί ἔγεινεν οὕτως καὶ οὐχὲ ἄλλως.

Πᾶν, ὅ,τι δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἶνε τὸ ἐξῆς: ὅτι οἱ καλούμενοι Πελασγοὶ καὶ μάλιστα οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς Ἕλληνες, τὰ τέκνα αὐτῶν, ἦσαν ἔθνος βάρβαρον μὲ ἐξαιρετα προτερήματα προικισμένον, καὶ ὅτι κατ' εὐτυχίαν κατόκησαν πατριδα ἢ κατοικίαν, ἣτις ἦτο διακεκοσμημένη εὐνοϊκῶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν σπανίων ιδιοτήτων: εἰς τὸ ποικιλόμορφον δηλ. ἐκεῖνο τετράγωνον τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὸ ὁποῖον μὲ εὐλίγας λέξεις ἀνωτέρω περιεγράψαμεν.

Δὲν ἤρκεσαν ὅμως πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν οὔτε οἱ εὐνοια αὕτη, οὔτε τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα μόνον, ἀλλ' ἔπρεπε παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καθὼς καὶ παρ' ἄλλοις Εὐρωπαϊκοῖς ἔθνεσι, νὰ ἔλθωσι καὶ ἔξωθεν οἱ ἐναυσματικοὶ σπινθῆρες.

Οἱ μῦθοι τῶν Ἑλλήνων ἀναφέρουσιν ἐποικίσεις, ὡς συμβεβηκότα, τὰ ὁποῖα ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τὸν πρῶτον ἐρεθισμὸν πρὸς ἠθοποίησιν: ἀναφέρουσι δηλ. τὴν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐλθοῦσαν διδάσκαλον τῆς Γεωργίας Δῆμητρα, ἣτις ἐσύστησε τὸν γάμον καὶ ἔφερε τὴν συκῆν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθὼς ἢ Ἀθηνᾶ τὴν ἐλαίαν, καὶ τὸν ξένον Προμηθεά, ὁστις ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν ἔμπυρον τοῦ Ἡραίστου τέχνην.

Καὶ αὐτὴν τὴν χρῆσιν τοῦ σιδήρου ἔλαβον οἱ Ἕλληνες ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ εἰσαγωγή τοῦ ἵππου, ἢ τέχνη τοῦ νῆθαι (κλώθειν) καὶ ὑφαίνειν ἀποδίδονται εἰς τὸν Ποσειδῶνα, τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης: ὁ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον ταῦτα ἦλθον μὲ πλοῖα διὰ θαλάσσης εἰς τὸ πρωτόπειρον νησιωτικὸν ἔθνος.

Ἐπίσης μὲ πλοῖα ἔφθασαν εἰς αὐτοὺς ἐκ τῆς Φοινίκης, Αἰγύπτου καὶ Φρυγίας ὁ Κάδμος, ὁ Δαναὸς καὶ ὁ Πέλοψ, οἱ πρῶτοι νομοθέται καὶ ἰδρυταὶ τῶν πολιτικῶν κοινωνιῶν καὶ οἱ κτίσται τῶν πόλεων καὶ ἀκροπόλεων. Ἐξ αὐτῶν τῶν

μερῶν ἔλαβον οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι τὰ μαντεῖά των, μέρος τῶν ὀνομάτων τῶν θεῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν μύθων καὶ θεσμῶν αὐτῶν. Ὅλα τὰ σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ ἔφεραν εἰς τοὺς Ἕλληνας ναῦται καὶ ἔμποροι. Ἡ ἐξημέρωσις ἐν ἐνὶ λόγῳ προῆλθεν ἐκ τῆς θαλάσσης: συμφώνως δὲ πρὸς τὴν φύσιν καὶ θέσιν τῆς χώρας των καὶ διὰ τῆς θαλάσσης ἠϋξήσεν. Ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἔθνος θαλάσσιον καὶ ἐμπορικόν. Τὸ ἀρχαιότατον ὄνομα τῶν κατοικῶν τῆς Ἑλλάδος, τῶν Πελασγῶν, παράγεται κατὰ τινὰς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς λέξεως πῖλαγος καὶ ἐπομένως εἶνε ταυτόσημον μὲ τὸ πελάγιοι ἢ θαλάσσιοι.

Μετὰ τὸν πατέρα τῶν θεῶν καὶ ἀνδρῶν τοῦ εὐρέος οὐρανοῦ, τὸν Δία, πρῶτος παρ' αὐτοῖς ἦτο ὁ Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἀνέμων. Ἐξήσκει πλειοτέραν ἐπιβρόχην ἐπὶ τῶν τυχῶν αὐτῶν παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους θεούς. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνεπέμποντο ἐκτενεῖς δεήσεις εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων καὶ νήσων ναοὺς αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης ἀνετινάχθη ἢ θεὰ τῆς καλλονῆς Ἀφροδίτη, καὶ αὐτὸς δ' ὁ Θεὸς τοῦ φωτός, ὁ Ἥλιος, εἶχε τὰ βασιλῆα αὐτοῦ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ὅπου πᾶσαν ἐσπέραν ἤρχετο, διὰ ν' ἀνεπαυλῆ εἰς τὰς ἀγκάλας μιᾶς τῶν Νηρηίδων.

Αἱ πρῶται σημαντικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὰς ὁποίας ἐμφανίζονται ὡς ἐν ἐκ συμφώνου ἐνεργῶν ἔθνος, ὁ στόλος τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ ὁ κατὰ τῆς Τροίας πόλεμος, ἦταν μεγάλα διὰ θαλάσσης ἐκστρατεῖαι, καὶ καθὼς τότε ἐπὶ Ἀγαμέμνονος ἢ Ἑλλάς ἤρθη μεγάλη ἐκ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, οὕτως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πελάγους, τῶν αὐτῶν νήσων καὶ τῶν αὐτῶν λιμένων καὶ πλοίων ἔλαβε συγνάμιας νέας δυνάμεις καὶ ἀνεγεννήθη ὡς ἐκ θαύματος.

Καθὼς δὲ ὁ μυθολογούμενος Ἀνταῖος, καταβεβλημένος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ἐγγίζων τὴν μητέρα του Γῆν ἐλάμβανεν νέαν ζωὴν, οὕτω καὶ ἡ Ἑλλάς, ὁσάκις κατεβλήθη, ἐ-

ως και εις αυτας τας ημερας μας, ανακτωμενη εκ της μητρος αυτης θαλασσης νεας δυναμεις ηγερθη ισχυρα και ακμαια ως και προτερον.

Τα αρχαιότατα και εθνικά, ουτως ειπειν, αποβάντα επι του Όμηρου εχουσιν υποθεσιν πειρατειας η εργα ληιστήρων. Εϊνε ποιήσεις, τας οποιας και σήμερον, ως προ τριων χιλιάδων ετών, κάλλιστα καταλαμβάνει το Έλληνικόν εθνος, καθως και οι ποιμενικόν βιον ζώντες Άραβες, τας παραδόσεις περι των νομάδων πατριαρχών, του Άβραάμ και του Ισμαήλ.

Έξεγερθεν άπαξ έξωθεν το γόνιμον και ως το ύδωρ ευκίνητον των Έλλήνων πνεύμα, ανέπτυξε θαυμασιάν δραστηριότητα κατά πάσας τας σχέσεις του δημοσιου και ιδιωτικου βίου.

Τείνοντες προς τον ενθουσιασμόν, προικισμένοι με φαντασίαν και ζωηράν προαίσθησιν διεϊδον οι Έλληνες πανταχού: επί των απόπτων κορυφών των όρέων των, εις τα άλση των κατά την παραλίαν κοιλάδων, επί των ανοσοτολίστων και υπό πολλών πηγών και ρυάκων διαβρεχομένων άγρών των, τα ίχνη μιās τιнос θεότητος. Πάσα γωνία της χώρας των έξυμνήθη και διαιωνίσθη δια της ποιήσεως. Έμαθον να λατρεύωσι τους θεούς και εις όλα τα μέρη της Ελλάδος άπήντα τις μαντεϊα, ιερά και θεωρίας. Πάσα σπιθαμή της γης αυτών εκλείσθη και καθωσιώθη.

*Όρη πάλαι τὰδ' ήν Όρειάδων πλέα.
Δένδρω δ' ενώκει παρτι ρύμφη τις Δρυάς,
Έξ υδριών τ' έβλυζε Ναϊδων καλῶν
Ρείθρων διαγές ράμ' άφρώδες έχρεον (*)*

(*) Κατά την υπό του σοφου καθηγητου Φ. Ιωάννου μετάφρασιν του ποιήματος του Σχιλλέρου του επιγραφομένου «Οί θεοί της Ελλάδος» εν τοις Φιλολ. αυτου Παρέργοις σελ. 354.

(Έπεται συνέχεια).

ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΗΣ.

Άγωγή καθόλου λέγεται η εκ προθέσεως διάπλασις του πνευματικως αναπαύκτου και ανηλικου ανθρωπου δι' άλλου πνευματικως ανεπτυγμένου και ηλικιωμένου προς επιτυχίαν της σχετικως δυνατης ανθρωπίνης τελειότητος.

Εις την εκ προθέσεως ταύτην και κανονικήν διάπλασιν επενεργεί και η φύσις και άλλοι ανθρωποι εκτός του άγοντος και εν γένει ο βίος όλος με τας τύχας του.

Την επενέργειαν ταύτην, ενόσω εινε επιβλαβής, πρέπει παντι σθένει ν' απομακρύνωμεν: έξ εναντίας, ό,τι καλόν ύπάρχει εν αυτῃ, πρέπει να διατηρώμεν, αν θέλωμεν να στέψη η επιτυχία τας προσπαθειας μας.

Η άγωγή δύναται να παραταθη δι' όλου του βίου ημών: κυρίως όμως φθάνει μέχρι τέλους της νεανικης ηλικίας. Το επέκεινα των όρίων τούτων εινε Αύταγωγία η εφαρμογή και επαύξεις μαλλον του κατά τα ετη της άγωγης προσκτηθέντος.

Η άγωγή διαιρείται συνήθως εις σωματικήν και πνευματικήν, η δε πνευματική εις διανοητικήν και ηθικήν. Διαιρείται προσέτι εις οικιακήν και δημοσίαν: εις ιδίως άγωγήν και διδασκαλίαν κτλ. Περι μιās εκάστης τούτων θέλομεν διαλάβει εν διαφόροις άρθροις τα κυριωδέστερα, απανθίζοντες αυτα εκ του λειμῶνος της Γερμανικης Παιδαγωγικης.

Περί σωματικης άγωγης.

Η σωματική άγωγή στρέφεται περι την διάπλασιν του σώματος, σκοπεύουσα να δώτη εις αυτο την σχετι-

κῶς δυνατὴν τελειότητα. Ἡ τελειότης αὕτη συνίσταται 1) εἰς τὴν ὑγιείαν, τοὔτεστιν εἰς τὴν ἀκώλυτον καὶ τακτικὴν πορείαν ὄλων τῶν πρὸς τὴν ζωὴν ἀναγκαίων λειτουργιῶν, ὅθεν πηγάζει ἐλευθερία καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ παντὸς σωματικοῦ ἄλγους. 2) εἰς τὴν εὐκολον καὶ ἀπαρεμπίδιστον χρῆσιν ὄλων τῶν μὲ προαιρετικὴν κίνησιν προικοισμένων μελῶν καὶ ἐπομένως εἰς τὴν εὐκολίαν ν' ἀποκτᾷ τις σωματικὰς δεξιότητας. 3) εἰς τὴν ὠραιότητα ἢ καλλονήν, ἣτις εἶνε μὲν δῶρον τῆς φύσεως, δύναται δὲ διὰ τῆς ἀγωγῆς νὰ ἐπαυξηθῇ καὶ ἐπιταθῇ. 4) εἰς τὴν ὀξύτητα τῶν αἰσθήσεων.

Ἡ σωματικὴ ἀγωγή ἀρχίζει ἐξ αὐτῆς τῆς ἐγκυμοσύνης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εὐεξία τῆς μητρὸς συνδέεται ἀμέσως μετὰ τῆς τοῦ ἐμβρύου, πρέπει ἡ μήτηρ νὰ ᾔνη προσεκτικὴ εἰς τὴν διαγωγὴν τῆς. Ἀλλὰ δὲν πρέπει πάλιν, καθὼς συμβαίνει εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας, νὰ μεταχειρίζεται τις τὴν ἔγκυον ὡς ἀληθῶς πάσχουσαν, ἀπαγορεύων εἰς αὐτὴν πᾶσαν κίνησιν καὶ τοὺς ἐλαφροὺς σωματικούς κόπους, ἐνῶ ἡ ἡδυπάθεια καὶ φιλοκοσμία ἐξ ἄλλου μέρους ἐρεθίζει εἰς ὀλεθρίας ὑπερβολὰς. Καθόλου πρέπει νὰ φυλάττηται ὁ ἐξῆς κανὼν. Δεδοκιμασμένους καὶ μετρίους κόπους ἐξακολουθεῖ, ἐρεθιστικὰς καὶ ἐξαντλούσας ἐνασχολήσεις περιόριζε. Προσέτι ζῆτει ἰλαρότητα καὶ εὐθυμίαν. Διότι, ὅσῳ τελειότερα εἶνε ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ κατάστασις τῆς μητρὸς ἐν καιρῷ τῆς κυφορίας, τόσῳ τελειότερα πρέπει νὰ προσδοκῶμεν, ὅτι θέλει εἶσθαι καὶ ἡ αὐξήσις τοῦ μέλλοντος καρποῦ.

Καὶ μετὰ τὴν γέννησιν δὲ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις εἶνε φόβος μὴ συνειθίσωσι κακῶς μᾶλλον τὸ νεογνὸν παρὰ μὴ παραμελήσωσιν αὐτὸ, ἐνῶ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ ἀπειρίαν συμβαίνει συνήθως ὅλον τὸ ἐναντίον. Καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι δὲ καὶ προ-

λήψεις τῶν τροφῶν καὶ ἄλλων συμβούλων δὲν ἐξηλείφθησαν ἀκόμη παντάπασιν· ἡ δὲ ἄμετρος περίσκεψις πολλῶν μητέρων, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν δειλία, δίδει ἀκρόασις πολλάκις καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀνοητοτέρας παραινέσεις. Οἱ ἱατροὶ, οἵτινες εἰς τοιαύτην περίστασιν ἤθελον εἶσθαι οἱ καταλληλότεροι σύμβουλοι, δὲν δύναται νὰ προλάβωσι τὰ κακὰ, καὶ μόνον, ὅταν ἐπέλθωσιν αὐτά, ἐν καιρῷ δηλ. ἀσθενείας, προσκαλοῦνται εἰς βοήθειαν. Ἴσως ἦτο κάλλιον, ὅπου ὑπάρχει ἀβεβαιότης νὰ ἐμπιστευθῆται τις μᾶλλον εἰς τὴν φύσιν, παρὰ εἰς τὴν τέχνην, τῆς ὁποίας ἡ σύμπραξις πρέπει νὰ ὑποβοηθῇ μόνον τὴν φύσιν.

Ἡ φυσικὴ τροφὸς τοῦ νεογνοῦ εἶνε ἡ μήτηρ. Μόνον, ὅταν ᾔνη ἀνάγκη, δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος τούτου. Ὅτι δὲ κατὰ δυστυχίαν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἢ ἐξαιρέσις αὕτη μετετρέπη εἰς κανόνα, τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰς ὀλεθρίας πλάνας τῶν ἡμερῶν μας. Καὶ ὅταν δὲ ἱατρικοὶ λόγοι ἀπαιτήσωσι τὴν διακοπὴν τούτου τοῦ καθήκοντος, ἡ μήτηρ πρέπει νὰ ἐπιτηρῇ τὴν θεραπείαν (Wartung) τοῦ παιδός. Τὸ μητρικὸν γάλα ὅμως (καὶ εἰς τοῦτο συμφωνοῦσι καὶ ἱατροὶ καὶ παιδαγωγοὶ) εἶνε ἡ καλητέρα τροφή τοῦ νεογνοῦ, καὶ ὅταν ἡ ποιότης αὐτοῦ δὲν ᾔνη ἡ ἀρίστη. Ἐὰν δὲ ἡ μήτηρ δὲν ἔχη ἄφθονον γάλα, τότε δύναται διὰ προσθήκης γάλακτος ζώου ἢ ἐλαφροῦ πόλτου (Brei) νὰ χορτάσῃ τὸ βρέφος· ὅχι ὅμως μὲ γάλα ζώου μόνον ἢ πόλτον, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσι στόμαχον δυνατώτερον. Ἡ τεχνικὴ δὲ αὕτη τροφή, ὅταν δέχεται αὐτὴν τὸ βρέφος, εἶναι προτιμότερα παρὰ τὴν τῶν τροφῶν. Διότι ἡ ὑγιεία καὶ καθαριότης αὐτῶν εἶνε ἀμφίβολος· σπανίως δὲ εἶνε εὐσυνείδητοι, ὥστε νὰ ἀφοσιωθῶσι εἰς τὸ βρέφος, καὶ τέλος, τὸ κυριώτερον, διὰ τὸν ἠθικὸν κίνδυνον. Οὗτος βέβαια ἐμφανίζεται κυρίως πε-

ρὶ τὸ τέλος τοῦ ἀπογαλακτισμοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τροφοὶ ἐμμέσως ἐπενεργοῦσι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παιδῶν καὶ μεσολαβοῦσι πολλάκις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς μητρὸς, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ καταβάλληται ἡ ἀνήκουσα προσοχὴ, διὰ νὰ μὴ χαλαρόνωνται οἱ δεσμοὶ οἱ συνδέοντες τοὺς γονεῖς μὲ τὰ τέκνα.

Εἰς τὴν τροφήν πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν τὰς δύο ταύτας ἐλλείψεις: τὴν Ἀμετρίαν καὶ τὴν Ἀταξίαν. Ἡ πρώτη τούτων τῶν ἐλλείψεων φέρει τὴν ἀκρασίαν, ἐξ ἧς προέρχονται πολλὰ ἀσθένεια, ἐνῶ ἦνε σπάνιον νὰ προέλθῃ τοιοῦτόν τι διὰ τὴν τῆς τροφῆς ἔλλειψιν. Τὸ γάλα δὲ πρέπει ν' ἀνταλλαχθῆ μὲ στερεωτέραν τροφήν κυρίως μετὰ τὴν ὀδοντοφυΐαν. Ὅταν τὸ παιδίον ἀρχίξῃ νὰ ἔρπη τε τραποδίξον, νὰ ἴσταται καὶ νὰ τρέχῃ, τότε ἔφθασεν ὁ καιρὸς τῆς χρήσεως στερεωτέρας τροφῆς. Ἀλλὰ καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ τρώγῃσι διὰ λόγους διαιτητικούς, ὅ,τι οἱ ἡλικιωμένοι, λιχνεύματα (Friandises) καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐπιβλαβὴς ἐπίσης εἶνε ἡ ἀταξία εἰς τὴν τροφήν. Ὅτι μητέρες τῶν ἐργατικῶν τάξεων δὲν δύναται νὰ δίδωσι τὴν τροφήν τακτικῶς εἰς τὰ τέκνα, εἶνε φυσικόν. Ὅτι δὲ καὶ μητέρες ἢ τροφοί, αἵτινες δὲν ἔχουσι ἄλλην ἐνασχόλησιν, ἐξ ἰδιορρυθμίας παραβαίνουσι τὸν κανόνα τοῦτον, εἶνε ἀσυγχώρητος ἀδυναμία. Μέγα μέρος τῆς ἐνοχλήσεως τῶν μητέρων προέρχεται, διότι δὲν ἐσυνήθισαν τὸ παιδίον ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν τάξιν.

(Ἐπεταί συνέχεια).

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

Περὶ βελτίονος συστήματος δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ Α΄.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Καλλίμαχος καὶ Δημόφιλος.

(1).

Κ. Δὲν παρευρέθης χθὲς εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ δημοτικῶν σχολείων, ὦ Δημόφιλε, ἢ ὄλωσ ἤσο ἀπὼν ἐκ τῆς πόλεως; — Δ. Ὅλωσ ἀπὼν, ὦ Καλλίμαχε. Κατέρρξεν ἡμῶν ὁ ἀγροτικὸς οἰκίσκος ἀπὸ πολλοῦ, καὶ ἀνάγκη ὑπῆρχεν ἐπισκευῆς, ὅπως ἐπὶ τινὰ εἰσέτι χρόνον ἀπολαύσωμεν ἐν αὐτῷ τοῦ τε θέρους καὶ τοῦ φθινοπώρου τὰ ἀγαθὰ· ἀλλὰ καὶ παρῶν ἐὰν ἦμην, ὦ Καλλίμαχε, ὀλίγην προθυμίαν θὰ ἐδείκνυον νὰ παρευρεθῶ εἰς τὰς ἐξετάσεις ἐκεῖνας. — Κ. Καὶ διατί, ὦ βέλτιστε; — Δ. Γελοῖά τινα καὶ παράδοξα ἔβλεπον προχθὲς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ὅτε καὶ τὴν ἐμὴν περιέργειαν ἐξεκάλεσεν ἐκεῖ ὁ συνεχῶς κρουόμενος κώδων. Φαίνεται, ὅτι οἱ πτωχοὶ οὗτοι τῷ πνεύματι διδάσκαλοι, τὴν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάντοτε διατριβὴν συμφορὰν λογιζόμενοι, καὶ τὰ καλῶς κείμενα ἀλογίστως ἀπολακτίζοντες, ἀβασανίστους ὄλωσ καὶ ἀκύρους εἰσέτι νεωτερισμοὺς σπεύδουσι νὰ δοκιμάσωσιν ἐπὶ τῶν ἀπαλῶν ἔτι τέκνων μας, τὸ δὴ λεγόμενον, « εἰς λεπροῦ κεφαλὴν τὸ κείρειν μανθάνοντες ». — Κ. Καί

(1) Ὁ διάλογος ὑπόκειται ἐν προασειῇ τινὶ τῆς Μυτιλήνης.

ὅποιά τινα ἄρά γε ἦσαν τὰ γελοῖα καὶ παράδοξα ταῦτα, ὦ φίλε Δημόφιλε; διότι καὶ ἐγὼ παρὼν ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκείνῃ κινδυνεύω νὰ πιστεύσω, ὅτι ἢ ὅλως δὲν ἐνόουν τὰ περὶ ἐμὲ λεγόμενα, ἢ ὑπὸ τοῦ κενοφανοῦς τῶν πραγμάτων συναρπασθεὶς περὶ τοῦ λυσιτελοῦς τῆς νέας ταύτης μεθόδου βία ἐμαυτὸν ἐπειθον. — Δ. Οὐκ ὀλίγα, ὦ βέλτιστε. Δρέπανά τινα φοβερά, καὶ μαχαίρας κρεουργικὰς, καὶ τραπεζία μικροσκοπικὰ καὶ κλίμακας, νῆ τὸν Δία, καὶ λύχνους, καὶ εἴτι ἄλλο ὁ βλοσυρὸς ἐκεῖνος τὴν ὄψιν διδάσκαλος, ὡσπερ νευρόσπαστα ἀνασύρων ὑπὲρ τὴν ἔδραν καὶ περιστρέφων, ἐπεδείκνυε τοῖς πᾶσι, καὶ ἔλεγε μὲν αὐτὸς πολλὰ, ἔλεγον δὲ καὶ οἱ μαθηταὶ οὐκ ὀλίγα. Ἡ δὲν εἶδες, ὅτε φοβερῶς ἐπίσειων τὸ μέγα δρέπανον περιῆγε μὲν πανταχόσε τὸ βλέμμα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐμὲ συχνότερον ἀπέβλεπεν ὁ ἀνὴρ, ὥστε μὰ τὴν ἀλήθειαν ἐδειλίασα μῆτοι νομίζων με ἐχθρόν τοῦ συστήματος, ἐπελθὼν κορύξῃ με ὡς ὁ κνάκων ἐκεῖνος τοῦ Θεοκρίτου ἢ ἐκκόψῃ μου διὰ τοῦ δρεπάνου τὸν ὤμον τὸν δεξιόν. — Κ. Ἀλλὰ γελοῖος εἶνε μᾶλλον ὁ τρόπος, μεθ' οὗ σκώπτων λέγεις ταῦτα, ὦ Δημόφιλε, καὶ πείθομαι ἤδη, ὅτι ἐπ' ἀληθείας ἐχθρὸς ὢν τοῦ συστήματος τούτου, οὕτω χλευαστικῶς ἐκφράζεσαι περὶ αὐτοῦ. Ἐν τούτοις, εἶπες νομίζω, ὅτι ἔλεγε μὲν ὁ διδάσκαλος πολλά, ἀπεκρίνοντο δὲ καὶ οἱ μαθηταὶ οὐκ ὀλίγα. Ὅποιοί τινες λοιπὸν σοὶ ἐφάνησαν οἱ λόγοι καὶ αἱ ἀποκρίσεις ἐκεῖναι; — Δ. Ὡσπερ ἐμβεβλημένοι εἰς τὸ στόμα τῶν μαθητῶν, ὦ Καλλίμαχε, καὶ δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἐπὶ τούτῳ μεμελετημένοι, ψιτακισμοὶ ἄρα τινὲς καὶ ἀπομιμήσεις πραγμάτων καὶ λόγων ἀνωτέρων τῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν· ὥστε δὲν βλέπω κατὰ τί τὸ σύστημα τούτο, τοῦ ὁποίου οὐκ ὀλίγας ἐλλείψεις καὶ ἐγὼ παρατηρῶ, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρμοδιώτεροι ἡμῶν, κατὰ τί λέγω, ὑπερέχει τοῦ ἐν χρήσει παλαιοῦ ἐκείνου. — Κ. Ἀλλ' ἀκριβῶς καὶ λελογισμένως διασκοπήσας τὸ πρᾶγμα λέγεις ταῦτα, ὦ Δημόφι-

λε, ἢ αὐτὸς μὲν τοιαύτην δὲν συνέλαβες τὴν περὶ τούτου ἰδέαν, πείθεσαι δὲ μᾶλλον, ὡς εἶπες, εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδημονεστέρους ἡμῶν; — Δ. Τὸ δεύτερον τοῦτο μᾶλλον, ὦ Καλλίμαχε, νομίζω ὅμως, ὅτι καὶ ἀκριβῶς ἐξεταζόμενον τὸ πρᾶγμα τοιαύτην θὰ ἐπισπάσῃται τὴν περὶ αὐτοῦ κρίσιν. — Κ. Ἐν τούτοις ἐγὼ, φίλε Δημόφιλε, μὴ δυνάμενος ἀνεξετάστως νὰ παραδεχθῶ τι ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἤθελον σὲ παρακαλέσῃ καθίσταντες ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἀπαλῆς ἄμμου καὶ ἀποστρέψαντες τὸ βλέμμα πρὸς τὴν γαλήνιον θάλασσαν καὶ τὰς καλὰς ἐκείνας τῆς Μικρασίας ἀκτὰς, ἐνῶ ἡ ποντίας αὔρα προσπνέει ἡμῖν ἠδύ, νὰ ἐξετάσωμεν μετ' ἴσου ζήλου καὶ ἀπαθείας τὸ τόσον σπουδαῖον, ὅσον καὶ δύσκολον τοῦτο ζήτημα. Ἡ δὲν θεωρεῖς αὐτὸ οὔτε σπουδαῖον, οὔτε δύσκολον; — Δ. Πολὺ μάλιστα, ὦ βέλτιστε, καὶ τόσον σπουδαῖον, ὅσον σπουδῆς ἀξία καὶ πολλῆς μερίμνης εἶνε ἢ διαπαιδαγώγησις τῆς τρυφερᾶς Ἑλληνικῆς νεότητος, πρὸς ἣν ἀτενίζει πλήρης δακρύων καὶ ἐλπίδος τὸ βλέμμα ἰδίᾳ μὲν ἐκάστη πόλις, κοινῇ δὲ τὸ ταλαίπωρον Ἑλλ. ἔθνος· δύσκολον δὲ, καθόσον πρόκειται νὰ ἀναπτύξῃ τις καὶ ἀνεγείρῃ ἐν ἰσχύϊ καὶ τελειότητι αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ οἰκοδόμημα ἢ δένδρον ἢ ἄλλο τι ἄψυχον. — Κ. Καὶ πῶς θὰ ἐπιτευχθῶσι ταῦτα πάντα, ὦ Δημόφιλε; — Δ. Αὐτὸ δὴ τοῦτο, δι' ἐνός ἀγαθοῦ συστήματος δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ σκοποῦν τὴν πρώτην καὶ θεμελιώδη μὲν μορφῶσιν ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχὶ μιᾶς μόνης προνομιοῦχου τάξεως νὰ παρέχῃ συγχρόνως καὶ ἱκανὰ στοιχεῖα πρὸς τὴν περαιτέρω εἴτε ἐν τῇ σχολῇ εἴτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀνάπτυξιν. — Κ. Ὁρθῶς λέγεις· τί ἄρα κατὰ ταῦτα καλεῖς ἀγαθὸν σύστημα; ὅχι ἐκεῖνο, ὅπερ διαγινώσκον ἀκριβῶς τὴν φύσιν τοῦ παιδὸς καὶ τὸν σκοπὸν καὶ προορισμὸν αὐτοῦ, ἀναπτύσσει τὰς ἐν αὐτῷ ἐνικνούσας δυνάμεις καθόλου καὶ κατὰ πάσας τὰς φυσικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώ-

που, ἀλλ' ἕτερόν τι μονομερῆ ἢ καὶ ὅλως ἐλλιπῆ ἀναπτύξιν παρέχον εἰς τὸν παῖδα; — Δ. Βεβαίως τὸ πρῶτον. — Κ. Καὶ λοιπὸν ὁ παῖς ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συνιστάμενος, ὃ Δημόφιλε, δὲν νομίζεις ὅτι κατ' ἀμφοτέρα ταῦτα ὀφείλει ν' ἀναπτύσσεται ἐν τῇ σχολῇ; — Δ. Ἄναμφιβόλως, διότι ἀμφοτέρα ταῦτα τοσοῦτον συνδέονται καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἀλληλα, ὥστε ἐν ἀσθениκῷ μὲν σώματι ψυχὴ καθ' ὅλα ὑγιῆς οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ, νοσοῦσα δὲ πάλιν ψυχὴ νοσερὸν καθίστησι καὶ τὸ σῶμα. — Κ. Καὶ τοῦτο οἱ πρόγονοι ἡμῶν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔθνος βέλτιον κατανοήσαντες εἰς τὴν τῶν παιδῶν ἀγωγὴν πληρέστατα ἐφήρμοσαν· ἀλλ' εἰπέ μοι ἤδη τὸ παλαιόν σου αὐτὸ σύστημα ὁποίας μέχρι σήμερον ἰδιαιτέρας καὶ δικαίας μερίμνης ἤξιώσε τὸ ταλαίπωρον σῶμα τοῦ μαθητοῦ; — Δ. Πῶς ὄχι; μήτοι δὲν γίνεται μνεῖα ἐν τοῖς Ὀδηγοῖς περὶ σωματικῆς ἀγωγῆς; — Ἄκουσον, φίλε Δημόφιλε· εἰς μὲν τὰ προγράμματα τοῦ παλαιοῦ συστήματος οὔτε τὸ ὄνομα τῆς Γυμναστικῆς ἀναφέρεται ἐν ταῖς ὥραις τῶν μαθημάτων, δις δὲ τῆς ἐβδομάδος ὀρίζει ὁ Ὀδηγὸς ἐκτὸς τῶν ἐργασίμων ὥρῶν νὰ ἀσκῶνται οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ γυμναστηρίῳ· καὶ τοῦτο διότι τοσαύτη ἀφθονία ἐργασίας, εἰ καὶ ἀγόνου ταύτης καὶ ἀλυσιτελοῦς, παρουσιάζεται καθ' ἐκάστην, ἐργασίας ἐπὶ 7 ὅλας ὥρας δαπανώσης καὶ φθειρούσης τὴν ὑγιεῖαν αὐτῶν, ἐγκεκλεισμένων ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ σχολείου, ὥστε οὔτε διαλείμματος ἰκανῶς ἀναπαυτικοῦ διὰ τοὺς παῖδας γίνεται μνεῖα ἐν τοῖς Ὀδηγοῖς. Τοῦναντίον ἐν τῷ νέῳ συστήματι τὸ μάθημα τῆς Γυμναστικῆς κατέχει χώραν ἰδίαν ἐν τοῖς προγράμμασι, τοσαύτης τυγχάνον μερίμνης, ὅσης καὶ τὸ σπουδαιότατον τῶν ἄλλων μαθημάτων. Ἐπίσης καὶ διαλείμματα ὑπάρχουσι μικρὰ μὲν ὠριαῖα, μέγα δὲ πρωϊνὸν εἴκοσι λεπτῶν. Πόσον δὲ ἢ μὲν Γυμναστικὴ συντελεῖ εἰς τὴν σωματικὴν τῶν παιδῶν διάπλασιν, ἢ δὲ δι' αὐτῆς

τε καὶ τῶν διαλειμμάτων ἐπερχομένη ἀνάπαυλα ἐκ τῶν ἄλλων μαθημάτων συντελεῖ εἰς αὐτῶν τούτων τῶν μαθημάτων τὴν ταχύτεραν ἐπίδοσιν, πόσον ἀνανεοῦσα ἐκάστοτε τὰς δυνάμεις καὶ τὴν προθυμίαν τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν περαιτέρω διανοητικὴν ἐργασίαν, καθιστᾷ εὐθυμον τὸν ἐν τῇ σχολῇ βίον αὐτῶν, τοῦτο δεικνύει ἐλαχίστη σκέψις καὶ μικρὰ παρατήρησις ἡμῖν. — Ὅρθά καὶ δίκαια λέγεις ταῦτα, ὃ Καλλίμαχε, ἀλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ σπουδαιότερον, τὴν πνευματικὴν ἀγωγὴν, καὶ ἄς ἴδωμεν τὰ λεγόμενα πλεονεκτήματα τῆς μεθόδου ὑμῶν ὅσον ἀφορᾷ ταύτην.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΓΕΩΛΟΓΙΑ

Ἡ γνῶσις τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ἡμετέρου πλανήτου διαφέρει ἡμῖν πλεῖστον· καὶ ὅμως οὐδεὶς ἢ ἐλάχιστος παρ' ἡμῖν περὶ τούτου γίνεται λόγος. Ὁφέλιμος ἄρα καὶ λυσιτελὴς θὰ ἦτο σύντομός τις ἐκθεσις τῆς Ἱστορίας τῆς Γῆς ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσι περίληψις τις τῆς Γεωλογίας.

Ἐπειδὴ ὅμως πρὸς κατάληψιν αὐτῆς ἀπαιτοῦνται γνώσεις τινὲς ἐκ τῆς Γεωγνωσίας, ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν ὀλίγα τινὰ ἐκ τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ὅπως ὤμεν καταληπτοὶ τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν.

Ἡ Γεωγνωσία εἶνε ἐπιστήμη, ἢ ὁποία ἐξετάζει τὴν ἐσωτερικὴν κατασκευὴν τοῦ στερεοῦ σώματος τῆς Γῆς. Ἀσχολεῖται λοιπὸν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν πετρωμάτων, ἐξ

ὧν τοῦτο συνίσταται, ἐρευνῶσα τὰς ἐσωτερικάς καὶ ἐξωτερικάς αὐτῶν μορφάς καὶ τὰς σχέσεις τῆς διαθέσεως ἢ διατάξεως αὐτῶν. Ἡ δὲ Γεωλογία ἀνερευνᾷ τὸν τρόπον τῆς γενέσεως τῶν πετρωμάτων ἰδίως, καὶ τῶν τῆς Γῆς καθόλου. Ἐνῶ λοιπὸν ἡ Γεωγνωσία ἐξετάζει τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς Γῆς, ἡ Γεωλογία ἀνερευνᾷ τὸν τρόπον, καθ' ὃν προῆλθεν ἡ κατάστασις αὕτη καὶ τὰς αἰτίας καὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐπενήργησαν εἰς αὐτήν. Εἶνε λοιπὸν ἡ Γεωλογία ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς Γῆς. « Ἡ Γεωγνωσία, λέγει ὁ Κόττας, (*) προσφέρει εἰς τὴν Γεωλογίαν τὴν ὕλην πρὸς ἰδεῶδες τι οἰκοδόμημα. »

Ἐκ τῶν πέντε τμημάτων, εἰς ἃ διαιροῦσι συνήθως τὴν Γεωγνωσίαν, α) Ἐξωτερικὴν Γεωγνωσίαν, β) Πετρογραφίαν, γ) Μορφολογίαν τῶν πετρωμάτων, δ) Ταξιλογίαν τῶν πετρωμάτων, ε) Παλαιοντολογίαν, τὸ δεύτερον θέλομεν παραλείψει ἐντελῶς, ἐπειδὴ πρὸς κατάληψιν αὐτοῦ ἀπαιτοῦνται καὶ γνώσεις τῆς Χημείας· ἐκ τῶν τεσσάρων δὲ ἄλλων θέλομεν προτάξει τὰ γενικώτερα.

Σχῆμα καὶ θερμοκρασία τῆς Γῆς.

Ἡ γῆ ἔχει, ὡς γνωστὸν, τὸ σχῆμα σώματος σφαιροειδοῦς. Εἶνε σφαῖρα πεπιεσμένη κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονός της περὶ τὸ $\frac{1}{299}$ τῆς διαμέτρου της. Ἡ διάμετρος δηλ. τῶν πόλων ἢ ὁ ἄξων τῆς Γῆς εἶνε 1713 μιλλίων, ἡ δὲ διάμετρος τοῦ Ἰσημερινοῦ 1719.

Ὅτι ἡ Γῆ εἶνε στρογγύλη ἤτο γνώμη ἐπικρατοῦσα καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα ἡ δὲ σφαιροειδὴς μορφή αὐτῆς ἐπεβεβαιώθη πρὸ πάντων κατὰ τὴν 17 καὶ 18^{ην} ἑκατον-

(*) Ὁ Κόττας (Βερνάρδος) ἦν Γεωγνώστης, υἱὸς τοῦ δασονομικοῦ συγγραφέως Ἑρρίκου Κόττα. Ἐγεννήθη ἐν Ζιλλθάχην, κώμη τῆς Ἐισσενάχης 24 Ὀκτ. 1808, ἐδίδαξεν ἐν Φρειθούργην καὶ συνέγραψε πλεῖστα Γεωγνωστικὰ καὶ Γεωλογικὰ συγγράμματα.

ταετηρίδα διὰ καταμετρήσεων μοιρῶν ὑπὸ Γάλλων φυσικῶν καὶ ἀστρονόμων καὶ διὰ πειραμάτων τοῦ ἐκκρεμοῦς γενομένων κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Εἶνε γνωστὸν ἤδη, ὅτι εἰς ὠρισμένα βάθη τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Γῆς οὐδεμία ἢ τοῦλάχιστον ὄχι μεγάλη μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας συμβαίνει, ὅπως κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, ἐνιαυσίως. Αἱ παρατηρήσεις εἰς τοιοῦτους τόπους, ἔνθα εἰσέδυσαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γῆς πολὺ βαθέως, π. χ. εἰς μεταλλεῖα, ἔδειξαν, ὅτι μετὰ τοῦ βάθους αὐξάνει καὶ ἡ θερμοκρασία.

Ἐκ πολλῶν πειραμάτων, δι' ὧν ἀπέβλεψαν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Γῆς διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος καὶ τῶν πετρωμάτων αὐτῶν ἐν τοῖς μεταλλείοις, ἀπεδείχθη, ὅτι εἰς 100 περίπου ποδῶν βάθος δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμεν αὐξήσιν θερμοκρασίας 10 Κελσίου, ἀλλὰ οὐχὶ καὶ νὰ τάξωμεν ὠρισμένους νόμους περὶ τούτου. Ἰδίως δὲ σπουδαία εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Ρείχη (Reich) μετὰ πολυαριθμούς παρατηρήσεις ἀνευρεθεῖσα βεβαιότης, ὅτι εἰς τὰ βάθη τῶν μεταλλείων αἱ ψυχραντικαὶ ἐπενέργειαι εἶνε ἰσχυρώτεραι τῶν θερμαντικῶν καὶ ὅτι προϊόντος τοῦ χρόνου τὰ πετρώματα ἐν τοῖς μεταλλείοις ἀποψυχραίνονται. Καὶ ἡ διὰ τῶν ἀρτεσιανῶν δὲ φρεάτων ἐξέτασις καὶ ἀναζήτησις τῆς αὐξήσεως τῆς θερμότητος εἰς τὸ αὐτὸ ἔφερον ἐξαγόμενον, δηλ. 10 Κ. εἰς 100 ποδῶν βάθος, ὅπερ καλοῦσι γεωθερμικὴν κλίμακα τοῦ βάθους.

Πυκνότης τῆς Γῆς.

Εἰς τὴν ἑλκτικὴν δύναμιν τῆς Γῆς στηρίζονται τὰ πειράματα πρὸς εὔρεσιν τῆς πυκνότητος ἢ τοῦ εἰδικοῦ βάρους της. Τὰ πειράματα ταῦτα συνίστανται 1) εἰς τὴν ἀπόκλισιν τῆς μολυβδαίνης ὑπὸ τῆς μάζης ὄρους πλησίον εὐρισκομένου, 2) εἰς ἀναλινίσεις (ὀρθότερον παλμούς) τοῦ

έκκρεμοὺς εἴτε ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους εἴτε ἐντὸς βαθείας χαράδρας ἢ σήραγγοσ, 3) εἰς τοὺσ παλμοὺσ ἐλαφροῦ ζυγοῦ ἀπρωρημένου διὰ νήματόσ τινοσ, ὁ ὁποῖοσ καὶ τὰσ μικροτάτασ δυνάμεισ τῆσ ὠσεωσ, τῆσ ἐλξεωσ καὶ ἀπώσεωσ δηλ. δεῖ κνύει.

Ὁ Βουγιέροσ (Bouguer) καὶ ὁ Κονταμίνησ (Condamine) ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰσ τὴν ἐλκτικὴν δύναμιν τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ τὴν ἐκ ταύτησ προερχομένην ἀπόκλισιν τῆσ μολυβδαίνησ. Ἐκ τούτων δὲ ὁ πρῶτοσ εὔρεν, ὅτι τὸ Κιμβόρασον ἀπομακρύνει τὸ ἐκκρεμὸσ ἐκ τῆσ καθέτου διευθύνσεώσ του κατὰ 7—8". Ὁ δὲ Μασκελίνησ (Maskeline) καὶ Ἦττων (Hutton) ἔκαμαν τὰσ ἐρεύνασ των περὶ τὸ ὄροσ Σεχάλλιον εἰσ τὰ ὀροπέδια τῆσ Σκωττίας ἀπὸ τοῦ 1774 μέχρι τοῦ 1776 περὶ τῆσ ἀποκλίσεωσ τῆσ στάθμησ ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ ὄγκου τοῦ ὄρουσ καὶ ὑπολόγησε τότε ὁ Ἦττων τὴν σχέσιν τῆσ ἐλξεωσ τῆσ ὅλησ Γῆσ πρὸσ τὴν τοῦ ὄρουσ Σεχάλλιου καὶ εὔρε 4,95 ὡσ τὸν πιθανὸν ἀριθμὸν διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ γῆινου σώματοσ· τὸ ἐξαγόμενον δὲ τοῦτο βραδύτερον μετὰ ἀκριβεστέρασ γεωγνωστικὰσ ἐξετάσεισ τοῦ Σεχάλλιου διωρθώθη εἰσ 4,713.

Εἰσ τὴν ἐλάττωσιν τῶν παλμῶν τοῦ ἐκκρεμοῦσ εἰσ μεγάλα ὕψη ἐστήριξεν ὁ ἐκ Μεδιολάνου ἀστρονόμοσ Καρλίνησ κατὰ τὸ ἔτοσ 1824 ἐπὶ τοῦ ὄρουσ Σενίσου ἐν Πεδεμοντίῳ τὰσ παρατηρήσεισ του, καὶ ἔλαθεν ὡσ ἀριθμὸν τῆσ μέσησ πυκνότητοσ 4,84. Ὁ δὲ Αἰρῦσ (Airy) ἐκ τῶν παλμῶν δύο ἐκκρεμῶν, τὰ ὁποῖα ἔβαλε συγχρόνωσ εἰσ κίνησιν κατὰ τὸ 1826, τὸ μὲν ἐν κατὰ τὴν εἰσοδον, τὸ δὲ ἕτερον εἰσ τὸ βάθοσ σήραγγοσ 1180 ποδῶν παρὰ τὴν Νευκάστλην, εὔρεν αὐξῆσιν τοῦ τελευταίου 2 $\frac{1}{4}$ " ἐντὸσ 24 ὥρῶν, ἐξ οὗ ὑπελόγησε τὴν πυκνότητα τῆσ Γῆσ εἰσ 6,623.

Ὁ δὲ Καβενδίστησ (Cavendish) ἐκ τῆσ ἐλξεωσ σφαιρῶν εἰσ τὴν στάθμην τοῦ Κολόμβου ὑπελόγησε τὴν πυκνότητα τῆσ Γῆσ κατὰ τὸ ἔτοσ 1798 εἰσ 5,48, ἐνῶ βραδύτερον διὰ

παρατηρήσειων ἀκριβεστέρων ὁ Ρεΐχησ κατὰ τὸ 1837 ὑπελόγησε τὴν πυκνότητα εἰσ 5,49, ὁ δὲ Βαιλλῦσ (Baily) μετ' αὐτόν εἰσ 5,66.

Ἐκ πασῶν τούτων τῶν ἐρευνῶν καταφαίνεται, ὅτι ἡ μέση πυκνότησ τῆσ Γῆσ εἶνε 5,5, ὅθεν περίπου μεταξὺ τῆσ τοῦ ὕδατοσ καὶ ἀργύρου, καὶ ἰσοδυναμεῖ περίπου πρὸσ τὴν τοῦ πυρίτου ἢ μαγνήτου. Καταφαίνεται προσέτι, ὅτι ἡ Γῆ δὲν εἶνε ἰσοβαρήσ, ὅπωσ ὑπετίθετο πρότερον, μὲ ἴσην μάζαν τῶν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆσ ἀποτελούντων πετρωμάτων, ἀλλ' ὅτι ἡ πυκνότησ αὐτῆσ αὐξάνει ἐπὶ μᾶλλον ἐκ τῶν ἐκτὸσ πρὸσ τὸ κέντρον. Ὅθεν ἡ μέση πυκνότησ τῆσ ἐσωτερικῆσ μάζησ τῆσ Γῆσ ἀντιστοιχεῖ περίπου πρὸσ τὴν τοῦ καθαροῦ σιδήρου· δηλ. 7—8, ἐνῶ ἡ τοῦ φλοιοῦ αὐτῆσ δὲν ὑπερβαίνει τὴν πυκνότητα χαλίκων τινῶν, περίπου 2,5.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΠΘΩΝ ΚΑΙ ΕΘΙΜΩΝ ΠΑΝΤΩΝ
ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΤΗΣ ΥΦΗΛΙΟΥ.

Εἰσαγωγή.

Αἱ λέξεισ ἦθη καὶ ἔθιμα, ὡσ οὔσαι συνώνυμοι, ὁμοιάζουσι μὲν, διότι σημαίνουσι κοινῶσ τοὺσ διαφόρουσ τρόπουσ τοῦ προσφέρεσθαι, οἵτινεσ ὑφ' ἐνόσ ἡ πλειοτέρων ὁμοιομόρφωσ καὶ σταθερῶσ παρατηροῦνται καὶ ἐκ συμφώνου συνηθίζονται· ἀλλὰ καὶ διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων· διότι τὰ μὲν ἦθη κρίνονται κατὰ τοὺσ κανόνασ τῆσ Ἠθικῆσ, τὰ δὲ ἔθιμα εἶνε ἠθικῶσ ἀδιάφορα. Τὰ ἦθη προσέτι, ἐπειδὴ διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον εἶνε ἡ χρηστὰ καὶ καλὰ ἢ πονηρὰ

καὶ κακὰ, χρησιμεύουσι ὡς μέτρον τῆς μορφώσεως τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐθνῶν, ἐνῶ τὰ ἔθιμα διόλου ἢ ἐλάχιστα μόνον συντελοῦσι πρὸς τοῦτο. Συνώνυμος τῆς λέξεως ἦθη, ἢ, διὰ νὰ εἶπω καλῆτερα, διάφορος μόνον κατὰ διάλεκτον εἶνε ἡ λέξις ἔθη: οἱ συνήθεις δηλ. τρόποι τοῦ λέγειν καὶ πράττειν. Ἐκ τῶν ἐθνῶν λαμβάνουσι τὴν γένεσιν των κανόνες τινὲς ἢ τύποι τῆς διαγωγῆς, τοὺς ὁποίους καὶ Δίκαιον ἔθους ὀνομάζουσι. Τὸ Δίκαιον τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τινος σιωπηρᾶς συνθήκης, καὶ εἶνε εἰς χρῆσιν μεταξύ τῶν ἐθνῶν πρὸ τοῦ ἐπὶ γραπτῶν νόμων στηριζομένου. Ὅθεν οἱ νομοθέται δὲν ἔκαμαν ἄλλο, εἰμὴ νὰ καθιερώσωσιν ἐγγράφως τοῦτο τὸ Δίκαιον τοῦ ἔθους, ἀφοῦ ἐν μέρει ἐτροποποίησαν αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ οἱ γραπτοὶ νόμοι εἶνε ἀνεπαρκεῖς, ὡς μὴ ὀρίζοντες ἀκριβῶς εἰς πᾶσαν περίεσσιν τὰ πράγματα, διὰ τοῦτο συνυπάρχει τοῦτο πάντοτε μετ' αὐτῶν, συχνάκις μάλιστα καὶ ἀντικαθιστᾷ αὐτούς.

— Ἄλλαι λέξεις σχεδὸν ταυτόσημοι μὲ τὰς ἀνωτέρω εἶνε εἰς μὲν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν αἱ λέξεις νόμοι, νόμιμα, τρόποι καὶ τόποι, ἐν δὲ τῇ νεωτέρᾳ αἱ λέξεις συνήθεια, τάξις καὶ ἡ ξενοφανῆς ζακόνι, ὡς γίνεται τοῦτο δῆλον ἐκ τινων φράσεων καὶ παροιμιῶν τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων. π. χ. Νόμοι καὶ νόμιμα.—Χώρα καὶ νόμος.—Ἐπου χώρας τρόποις—Πόλις καὶ τόπος—Τόπου συνήθεια νόμου κεφάλαιον—Κάθε τόπος καὶ ζακόνι, κάθε μαχαλᾶς καὶ τάξις. Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἴδε καὶ Δ. Βερναρδ. Ἐγχειρ. γεν. Ἱστορίας σελ. 26.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΤΡΟΦΗΝ.

Διάφορα εἶδη τροφῆς.

Κατ' ἀρχὰς ἐχρησίμευον πρὸς τροφήν τῶν πλειοτέρων ἀνθρώπων τὰ ἀπλούστατα φυτά, καὶ παρῆλθεν ἐξάπαντος ἀρκετὸς καιρὸς, πρὶν οὔτοι κινούμενοι ὑπὸ τῆς πείνης ζητήσωσιν πρὸς τροφήν των τὸ κρέας τῶν ζῶων.

Ὁ ἄνθρωπος τρώγει, ὅσα δύναται νὰ πέψη (χωνεύσῃ) ὁ στόμαχός του καὶ δὲν ἀποκλείονται αὐτῶν οὔτε αἱ ρίζαι, οὔτε αἱ βοτάναι, οὔτε τὰ ἀηδῆ ζωύφια, οὔτε τὸ θνησιμαῖον (ψοφίμι), οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον κρέας. Καὶ οὐσίας ὀρυκτάς, γῆν (χῶμα), τρώγει, διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν τῆς πείνης ἀνάγκην.

Ἐν ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀγριος, διαφέρει ὀλίγον τῶν ἀλόγων ζῶων καὶ ζῆ, ὡς αὐτά, ἐκ τῆς αὐτῆς τροφῆς. Πολλοὶ λαοὶ ἔζων ἄλλοτε ἀπὸ ρίζας φυτῶν καὶ ὑπάρχει πλῆθος νήσων εἰς τὸν μέγαν Ὠκεανόν, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν γνωρίζουσι κανὲν ἄλλο εἶδος τροφῆς.

Πολλὰ φυλαὶ τῶν Ἀλγογγιλιναπῶν ἐν τῷ Καναδά ἐτρέφοντο ἐν ἐλλείψει βαλάνων ἀπὸ τὸν ὀπὸν ἢ τὸ δέρμα, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται μεταξύ τοῦ ξύλου καὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς σημύδος καὶ τῆς μελίας. Ἐκ τῶν ἀγρίων Αἰθιοπῶν, διηγοῦνται οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, οἱ μὲν ἔζων ἀπὸ τοὺς καρποὺς φυτοῦ τινος, τὸ ὁποῖον αὐξάνει ἄνευ καλλιέργειας εἰς τὰ στάσιμα ὕδατα καὶ εἰς τὰ ἔλη, οἱ δὲ ἔτρωγαν τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς δένδρων καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζοντο ὕλοφάγοι. Ἄλλοι ἐξέλεγον ὡς τροφήν μόνον τὰς ρίζας τῆς ριπὸς ἢ τοῦ καλάμου καὶ οἱ σπερματοφάγοι ἔλαβον τὸ ὄνομα

τοῦτο ἐκ τοῦ διότι ἔζων ἀπὸ κόκκους τῶν φυτῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Βένδοι (Wenden) ἐξ ὧν σώζονται μικρὰ λείψανα εἰς τὴν Λουσατιάν (Lausitz) μεταξύ τῶν Γερμανῶν ἔτρωγον ὄλα τὰ εἶδη τῶν χόρτων ἀδιακρίτως· ἐπίσης οἱ Γουάγχοι, οἱ πρὸ πολλοῦ ἐξαφανισθέντες κάτκοι τῶν Καναρίων νήσων, ἀνήκοντες εἰς τὰ ἔθνη τῆς Βαρβαρίας.

Ὁ Lemaire διηγείται περὶ τινος εὐωχίας, εἰς ἣν παρευρέθη καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Γῆ τοῦ πυρός. Οἱ κάτκοι, λέγει, αὐτῆς ἐμάσσωσαν ρίζας καὶ χόρτα παντὸς εἶδους καὶ ἔχυνον, ἀφοῦ τὰ ἀπέπτυσον ἐντὸς μεγάλης λεκάνης, ὕδωρ ἐπ' αὐτῶν· ἔπειτα ἀνεκίνουν (ἀνεκάτευσον) ἐπὶ τινα καιρὸν τοῦτον τὸν ζωμὸν καὶ ἐπρόσφερον μέρος αὐτοῦ εἰς δύο ἀρχηγούς των.

Παρὰ τοῖς Πολυνησιώταις ἐν τῇ Σεελανδίᾳ ἦτο εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Κώκου (Cook) ἡ ρίζα τῆς πτέριδος ἡ κυριωτέρα τροφή.

Πολλὰ τῶν ζώων βδελύττεται ὁ ἐξημερωμένος ἄνθρωπος καὶ ἔχει πρὸς αὐτὰ, ὡς τροφήν θεωρούμενα, μίαν τινὰ ἀποστροφήν, ἣτις πηγάζει ἐκ συνηθείας ἢ προλήψεως. Καὶ ὅμως ἀπὸ τῶν ἐντόμων μέχρι τῶν ἔρπετων, τὰ ὁποῖα μᾶς προξενοῦσι μεγίστην ἀηδίαν, δὲν ὑπάρχει ζῶον, τὸ ὁποῖον δὲν κατατρῶγει ὁ ἄνθρωπος.

Οἱ Ἴσπανοὶ εὔρον εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἔτρωγον ὑπερμεγέθεις ὄφεις, καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀπεταμίευσον πλῆθος μυρμηκῶν καὶ νυκτερίδων. Καὶ τοῦτο ἐπικρατεῖ μέχρι τῆς σήμερον παρὰ πολλαῖς μικραῖς φυλαῖς, αἵτινες πλανῶνται εἰς τὰ παναρχαῖα δάση τῆς Βρασιλίας. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν πρωτεύουσάν ταύτης τῆς χώρας καὶ τὰ περίξ αὐτῆς, ζῶσι χιλιάδες ἀνθρώπων μόνον ἀπὸ σαύρας καὶ ὄφεις. Τὰ ἔθνη τῆς Αἰθιοπίας, τὰ καλούμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀκριδοφάγοι, ἔλαβον τοῦτο τὸ ὄνομα ἀπὸ τὰς ἀ-

κρίδας, τὰς ὁποίας ἔτρωγον. Ἡ χώρα ἦτο πλήρης ἐξ αὐτῶν, καὶ ἤναπτον μεγάλην πυράν, διὰ ν' ἀποπνίξωσι αὐτὰς εἰς τὸν καπνὸν τῆς. Ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον ζῶσιν οἱ κάτκοι τούτων τῶν μερῶν ἀπὸ τὴν αὐτὴν τροφήν, ἣτις παχύνει παρὰ πολὺ τοὺς ἀπολαύοντας αὐτῆς.

Οἱ Κάφροι θεωροῦσιν ὡς τὸ κάλλιστον ἐπίδαιτρον (μεζελίκι) τὸν μῦν, καὶ ἡ ἀράχνη εἶνε ἡ ἀγαπητὴ τροφή των. Μεταξὺ τῶν Φουέρων (Foyern) τινὲς προτιμῶσι τὸ κρέας τοῦ κυνὸς παρὰ τὸ τῶν ἄλλων ζώων, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ τις καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι, τοῖς Ἀλγογγινλενάπαις καὶ τοῖς Ἰροκέσοις. Τινὲς μάλιστα τῶν Μογγόλων ἔχουσι τὴν συνήθειαν νὰ εὐνουχίζωσι τοὺς κύνας, διὰ νὰ τοὺς παχύνωσι καὶ κάμωσι τὸ κρέας των νοσιμώτερον. Οἱ δὲ Ἰνδιάνοι τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἔτρεφον ἄρκτους ἐπὶ δύο καὶ τρία ἔτη δι' ἐστιάσεις ἐορτασίμους. Οἱ Οἰλέται (Oeleten) καὶ ἄλλαι νομαδικαὶ φυλαὶ τῶν Μογγόλων καὶ Τούρκων τρώγουσι τακτικῶς ἵππειον κρέας, καὶ προτιμῶσι τὸ γάλα τῆς φοράδος ἀπὸ τὸ τῆς ἀγελάδος.

Τὰ ἀνθρώπινα ζώφια φαίνεται, ὅτι εἶνε διὰ τινὰ ἔθνη ἀληθὲς τράγημα (mets délicat). Οἱ Ὀττεντότοι τρώγουσι φθειρας (ψείρας). Πρέπει, λέγουσι, νὰ καταφάγωμεν τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα θέλουσι νὰ μᾶς καταφάγωσιν. Οἱ ἀρχαῖοι Μεξικανοὶ ἐθεώρουν, ὅτι εἶνε κάλλιον νὰ τρώγῃ τις αὐτοὺς παρὰ νὰ τοὺς σκοτόνῃ μεταξύ τῶν ὀνύχων. Μέχρι τοῦδε ἡ γνώμη αὕτη ἐπικρατεῖ εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς μεταναστεύσαντας τῶν Ἰνδοευρωπαϊῶν. Διὰ τοὺς Κομάγγχους εἶνε τὰ ἀνθρώπινα ζώφια ὡσαύτως τράγημα· μεταξύ δὲ τῶν Πολυνησιωτῶν τοῦ Ταϊτίου νέοι καὶ γέροντες τρώγουσι τοὺς φθειρας. Ὡστε αὕτη ἡ συνήθεια εἶνε ἐξηπλωμένη εἰς ὅλον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἄν καὶ εἶνε ὁμολογούμενον, ὅτι ἡ φύσις ὡς πρὸς τὸν διοργανισμόν τῶν πεπτικῶν ὀργάνων, ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον παμφάγον, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶνε καὶ ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἡ ὀργανικὴ ἕξις καὶ κράσις (constitution) τοῦ ἀναγκάζει αὐτὸν ἐξάπαντος νὰ τρέφεται μὲ κρέας. Ἄλλ' ἡ συνήθεια τοῦ νὰ τρώωμεν τὰ ζῶα ἔκαμεν ἀνεκαθεν τοὺς ἀνθρώπους νὰ σχηματίσωσι τὴν πεποιθήσιν, ὅτι τὰ ζῶα εἶνε ἐπὶ τῆς γῆς μόνον καὶ μόνον, διὰ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς τροφή των. Ἡ γῆ λοιπὸν ἀπέβη μέγα σφαγεῖον. Τοιαύτη φοβερά σφαγὴ δὲν διεγείρει τὴν παραμικρὰν συμπάθειαν, καὶ μόνον μεταξύ τῶν Ἰνδῶν εὐρίσκει τις τοὺς ὀπαδοὺς τῆς θρησκείας τοῦ Βράμα, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ χύσις τοῦ αἵματος ἐμπνέει ἀποστροφὴν. Οὗτοι οἱ Ἰνδοὶ καλύπτουσι τὸ στόμα, διὰ νὰ μὴ τυχόν μυῖα εὔρη ἐν αὐτῷ τὸν ὀλεθρὸν τῆς καὶ κρατοῦσιν εἰς τὰς χεῖρας μικρὸν σάρωθρον, (μυιοσόβιον), διὰ νὰ διώκωσιν αὐτάς, περὶ τῆς ζωῆς τῶν ὁποίων μεγάλως φροντίζουν. Ἡ φροντίς αὕτη προβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐτοιμάζεται διὰ τὰς μυῖας μεγαλοπρεπῆς ἐστίασις, συνισταμένη εἰς λοπάδα πλήρη γάλακτος μεμιγμένου μὲ σάκχαρον. Καὶ εἶνε κοινοτάτη ἡ συνήθεια τὸ νὰ ῥίπτωσιν εἰς τὸν σωρὸν τῶν μυρμηκῶν κόκκους ὀρυζίου.

Θεραπείας καὶ περιποιήσεις τοιοῦτου εἶδους ἀποκαλοῦμεν ἡμεῖς κατὰ τὸν ἰδικὸν μας τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι παιδαριώδεις· διότι ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν, βιάζεται νὰ φονεύῃ πλῆθος ζῶων. Μᾶς φαίνεται δὲ πάντῃ περιττὸν νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ἐκεῖνος ὅστις πρῶτος ἔφαγε κρέας ζώου, ἠσθάνθη ἀηδίαν καὶ φόβον. Πᾶν ὅ,τι ἐβρέθη περὶ τούτου μὲ ὠραίας φράσεις ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Πλάτωνος καὶ Πλουτάρχου, δὲν εἶνε οὔτε σαφές, οὔτε ἀκριβές. Ὁ ἄγριος ἄνθρωπος κινούμενος ὑπὸ τῆς πείνης, νομίζει ὅλα θεμιτά, καὶ ἡ

φαντασία τοῦ δὲν εἶνε οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον δεκτικὴ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὸν ὁποῖον παρ' αὐτῷ προϋποθέτουσι.

Ἔργον τοῦ ἱατροῦ εἶνε νὰ μᾶς διδάξῃ πόσα κακὰ ἐπροξένησεν ἡ χρῆσις αὕτη εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ πῶς τὸ σπέρμα τοῦτο τῆς διαφθορᾶς, ἀναμιχθὲν μὲ τὸ ἀνθρώπινον αἷμα, μετεδόθη καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Ἔως καὶ ὅταν τὸ κρέας πολλῶν ζῶων, καὶ ἰδίως ἐκείνων, τὰ ὁποῖα τρέφονται μὲ ἰχθύς, δὲν εἶνε βλαβερὸν, βέβαιον εἶνε, ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη αὐξάνει τὴν φιλοσαρκίαν (Sinnlichkeit), κάμνει δηλ. αὐτὸν μᾶλλον σαρκικὸν καὶ πνίγει τὰ γλυκέα ἐκείνα αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκει τις μεταξύ τῶν ἐθνῶν, ἅτινα ζῶσιν ἀπὸ φυτικᾶς οὐσίας.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ἀνεκάλυψε μετ' ὀλίγον νέαν πηγὴν ἡδονῶν, καὶ ἀπήλαυσεν αὐτάς χωρὶς νὰ σκεφθῇ περὶ τῶν συνεπειῶν. Τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς τὰ μέγιστα, ἔπεσαν εὐθὺς ὑπὸ τὴν κοπίδα τοῦ σφαγέως, καὶ ἡ ὄψις τοῦ αἵματος, τὸ ὁποῖον ἔβρευσεν εἰς ποταμοὺς, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὴν πρὸς τὴν φιλοσαρκίαν ὀρμὴν του. Καὶ αὕτη ἡ θήρα (κυνήγιον), ἥτις ἐπενοήθη ἐξ ἀνάγκης, ἔγεινε διασκέδασις, καὶ εὐρίσκει τις εἰς τὸν φόνον καὶ τὴν σφαγὴν εὐχαρίστησιν καὶ διατριβὴν τοῦ χρόνου, ἐν τῶν «εὐγενῶν παθῶν», εἰς τὸ ὁποῖον λαμβάνουσι μέρος ὅλα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη. Τέλος κατήνησαν νὰ εὐνουχίζωσι τὰ ζῶα, διὰ νὰ κάμωσι τὸ κρέας των νοστιμώτερον: μία τῶν «ὠραίων», ἀλλὰ καὶ μυσαρῶν ἐφευρέσεων, ἥτις εἶνε ἐξηπλωμένη εἰς ὅλον τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Ἄλλ' ὅμως τινὰ τῶν ζῶων ἐθεώρησαν ὡς ἀκάθαρτα καὶ βλαβερά καὶ ἀπὸ τούτων τὸ κρέας ἀπέσχον. Ἄλλὰ δὲν θέλομεν νὰ παρακολουθήσωμεν περαιτέρω ταύτας τὰς ἰδιοτροπίας, καὶ νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἔχουσι

δίκαιον ἢ ὄχι οἱ ἄνθρωποι εἰς τοῦτο μὲν νὰ εὐαρεστῶνται, εἰς ἐκεῖνο δὲ νὰ δυσαρεστῶνται.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὸ κρέας, ἀλλὰ πίνουνσι καὶ τὸ ἔτι θερμὸν αἷμα τῶν σφαττομένων ζώων, π. χ. μεταξύ τῶν Φίννων οἱ Ὀστιάκοι, οἵτινες ἀγαπῶσι περιπαθῶς αὐτό. Ὡσαύτως οἱ Σαμοιέδαι, οἵτινες καὶ διίσχυρίζονται, ὅτι εἶνε ἐπικουρήμα κατὰ τῆς στομακάκης. Καὶ ὑπάρχουσιν Ἀφρικανικὰ ἔθνη, παρ' οἷς θεωρεῖται ὡς ἀγώνισμα εὐκλείας καὶ τιμῆς, τίς δύναται νὰ καταβροχθίσῃ περισσότερον θερμὸν αἷμα.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ὁμῶς τῆς τροφῆς δὲν πρέπει νὰ παρατρέξωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐξαρτᾶται ὅλως διόλου ἀπὸ τὸ κλίμα τοῦ μέρους, ὅπου ἐνδαιτᾶται. Οἱ κάτοικοι τῶν βορείων καὶ ψυχρῶν χωρῶν ἐν γένει δὲν εὐρίσκουσι εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν φυτῶν ἀρκετὴν ὕλην τροφῆς, καὶ ἀναγκάζονται διὰ τοῦτο νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὸ τῶν ζώων. Καὶ τῷ ὄντι δύναται τις νὰ διαιρέσῃ τὴν γῆν κατὰ τὰ εἶδη τῆς τροφῆς εἰς τέσσαρας ζώνας, τὰς ἐξῆς:

1) Τὴν ζώνην τῶν ἐκ τοῦ κρέατος τροφῶν, ἣτις ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου εἰς τὸ μεσημβρινὸν αὐτῆς ὄριον ἀκολουθεῖ σχεδὸν τὸν δρόμον μιᾶς Ἰσοθέρμου (Isotherme) καθότι τὸ ὄριον ἀρχεται ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀρεγῶνος, φέρεται πρὸς τὴν Λαβραδῶρην, περιβάλλει τὴν Γροινλανδίαν, ἀπαντᾷ τὸν ἀρχαῖον κόσμον εἰς τὴν παραλίαν τῆς βορείου Νορβηγίας, καὶ διακόπτει τὴν ἡπειρὸν μὲ καμπύλην γραμμὴν, ὥστε καταλείπει αὐτὴν μεταξύ Ἰαπωνίας καὶ Ἰέσου (Jeso).

2) τὴν ζώνην τῶν ἐκ χόρτων καὶ κρέατος τροφῶν, ἣτις ἐκτείνεται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὄριον μέχρι τοῦ τροπικοῦ τοῦ καρκίνου.

3) τὴν ζώνην τῶν ἐκ χόρτων τροφῶν, τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ ἡ διακεκαυμένη ζώνη καὶ τέλος

4) τὴν δευτέραν ζώνην τῶν ἐκ χόρτων καὶ κρέατος

τροφῶν, ἣτις κεῖται πέραν τοῦ τροπικοῦ τοῦ αἰγόκερω εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἡμισφαίριον.

Ἐπὶ ὑψηλῶν ὄρειων χωρῶν καὶ ὄροπεδίων τῶν τροπικῶν συμπίπτει ἡ πρώτη ζώνη μὲ τὴν τρίτην.

Τὰ ἀπολίτιστα ἔθνη διὰ τὴν φύσιν τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως τῶν καταβάλλουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγάλην ἐπιμέλειαν. Οἱ ἀτλαντικοὶ Ἀλγογγινηνάπαι ἔτρωγαν φαρμακερὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα πρῶτον διὰ παρασκευῆς ἔκαμαν βρωτὰ. Αἰθιοπικὰ φύλα ἔτρωγαν τὰ φαρμακερώτατα ζῶα, καὶ χωρὶς ν' ἀναφέρω τὸν Μιθριδάτην, θέλω κάμει μνείαν μόνον περὶ τῆς κόρης ἐκεῖνης, ἣτις ἐπὶ μακρὸν ἔζη ἀπὸ φαρμακερὰ φυτὰ χωρὶς νὰ τὴν βλάπτωσι, καὶ δι' ὧν καὶ αὐτὴ, καθὼς διαβεβαίωσ' ὁ Ἀριστοτέλης, διεπλάσθη εἰς πολλὰ διαπεραστικὸν φάρμακον.

Ὀλόκληρα ἔθνη τρέφονται ἀπὸ ἀκαθαρσίας. Οἱ Ὀπτεντότοι καταβροχθίζουσι μὲ ἀπληστίαν τὰ ἐντόσθια, ἕως καὶ αὐτὴν τὴν κόπρον τῶν ζώων, καὶ ἀπὸ τοῦς σκώληκας καταφαγωμένου πτώματος παρασκευάζουσι ἐπίδαιτρον (Leckerbissen). Ἄλλοι Ἀφρικανοὶ εἶνε ὄχι ἐπιτηδειότεροι πρὸς ἐκλογὴν, καὶ οἱ πλείότεροι αὐτῶν θεωροῦσι τὸ κρέας τότε μόνον ὡς νόστιμον, ὅταν ἦνε ἐξ ἡμισείας σεσηπός, καθὼς οἱ Εὐρωπαῖοι γαστρονόμοι (δψογάγοι) προτιμῶσι τὸ ἀγρίμιον μὲ «haut gout» παντός ἄλλου ὀπτοῦ καὶ τὸ ζῶν (ζῶν) γενόμενον τυρίον παρὰ πᾶν ἄλλο τυρίον! Οἱ Σαμοιέδαι τρώγουσιν ὅλα τὰ θνησιμαῖα ἐκτὸς τῆς γαλῆς, τοῦ κυνός, τῆς ἐρμαλίνης καὶ τοῦ σκιούρου. Παρὰ τισιν ἵπποπόλοις ἔθνεσι τῶν ἀσιατικῶν στεππῶν τῶν Μογγόλων καὶ Τούρκων ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ μαλακύνωσι τὸ κρέας βάλλοντες αὐτὸ ὑπὸ τὸ ἐφίππειον καὶ ἐφιππεύοντες εἰς αὐτὸ ἡμέρας τινάς.

Εἰς τὸ Ἀρακὰν δὲν τρώγουσι τοὺς ἰχθύς ἄλλως, εἰμὴ ἀφοῦ βρωμήσωσι, καὶ μεταχειρίζονται αὐτοὺς ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὡς εἶδος ἐμβάμματος ἢ ἄλμης, ἣτις

μιγνύεται με άλλα φαγητά και έχει τόσην αποφοράν, ὥστε δι' ἓνα ξένον εἶνε μόλις ὑποφερτή.

Αἱ τροφαὶ ἄλλων τινῶν βαρβάρων ἐθνῶν κινουσιν ἕτι μᾶλλον εἰς ἐκπληξιν. Ὅταν αἱ ὑλοφάγοι, περὶ ὧν ἀναφέρει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, δὲν εἶχον τί νὰ φάγωσιν, ἔβρεχον τὰ παλαιὰ καὶ παρερριμένα δέρματα καὶ ἔτρωγον αὐτά, ἀφοῦ πρῶτον ἐμάδουν τὰς τρίχας εἰς τὴν θερμὴν σποδόν. Ἄμα γεννήσῃ γυνή τις παρὰ τοῖς Ἰακούταις, λαμβάνει ὁ πατήρ τοῦ τέκνου τὸν πλακοῦντα, τὸν ψήνει καὶ δωροφορεῖ μετ' αὐτὸν συγγενεῖς καὶ φίλους. Οἱ δὲ Τοπικάμβοι καταβροχθίζουσι τὸ ὕστερον (δευτέριον) καὶ μέρος τοῦ ὀμφαλικοῦ λώρου τῶν νεογνῶν!

Οἱ Ἀβυσσινοὶ περιχέουσι τὰς ἐκ τοῦ κρέατος τροφάς, τὰς ὁποίας παραθέτουσιν εἰς τὴν τράπεζαν ἡμιέφθους, συχνάκις μετ' ἰσχυρῶν.

Ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ καὶ εὕρισκει τὰ μάλιστα ἀλλόκοτα πρὸς διατήρησίν του μέσα, ὅταν καταντήσῃ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην. Ἐν καιρῷ τῆς ἐνώσεως (Ligue) συνήθροισαν οἱ Παρισίνοὶ ἐπὶ τοῦ πολυανδρίου τῶν ἀθῶων ἀπὸ τοῦς τάφους τὰ ἀνθρώπινα ὀστά, ἤλεσαν αὐτὰ καὶ ἐζύμωσαν ἐξ αὐτῶν ἄρτον.

Φαίνεται μάλιστα, ὅτι ἡ πρόοδος εἰς τὸν πολιτισμὸν δὲν συνεπιφέρει καὶ ἀνάλογον γευστικὴν κρίσιν. Διότι οἱ Σιαμέζοι προτιμῶσι τὰ ἔντερα καὶ τὰ σιχαμερώτατα ἔγκατα τῶν μερῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα παρ' ἡμῶν θεωροῦνται ὡς νοστιμώτατα.

Διὰ νὰ δώσωμεν τέλος εἰς ταύτην τὴν ἐπιθεώρησιν ἀναφέρομεν ἀκόμη, ὅτι τινὲς τρώγουσι καὶ τὰ ἀνθρώπινα περιττώματα καὶ πίνουσι τὰ οὖρά των.

Ὁ αἰρετικὸς Τρογγελῖνος ἐτιμᾶτο εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῷ 1185 τόσον πολὺ, ὥστε ὁ λαὸς συνωθεῖτο διὰ νὰ πῆ τὸ οὖρόν του. Οἱ κηπουροὶ μεταξὺ τῶν Σινῶν πληροῦσι τὰ περιττώματα τοῦ κρεωφάγου πολὺ ἀκριβῶ-

τερα παρὰ τὰ τοῦ ἰχθυοφάγου, καὶ ἀπογεύονται αὐτὰ διὰ νὰ τὰ διακρίνωσι.

Ἡ ἀγιότης τῶν Γουγίων (Gugis) καὶ Φακιρῶν μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν συνίσταται κυρίως εἰς τὸ νὰ μὴ τρώγωσιν, ὅτι δὲν ἐμαγειρεύθη ἢ δὲν ἠρτύθη μετ' ἄκρον δαμάλεως. Ἡ κόπρος αὐτῆ εἶνε εἰς τοσαύτην ὑπόληψιν, ὥστε οἱ πλείστοι τῶν Ἰνδῶν τὴν πρῶταν ἀλείφουσι μετ' αὐτὴν τὸ μέτωπον, τὸ στήθος καὶ τοὺς ὤμους «διότι καθαρίζει τὴν ψυχὴν».

ΠΕΡΙΕΡΓΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

Σαλαδῖνος ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ἠρώτησέ ποτε ἔνδοξον ἐπὶ σοφίᾳ Ἰουδαῖον, τίνα τῶν τριῶν νόμων ἐνόμιζεν ἀληθῆ, τὸν Ἰουδαϊκόν, τὸν Μωαμεθανικόν ἢ τὸν Χριστιανικόν. Ὁ Ἰουδαῖος, ὅστις ἦτον τῷ ὄντι σοφὸς ἀνὴρ, κατενόησεν, ὅτι ὁ σουλτάνος ἤθελε νὰ τὸν παγιδεύσῃ μετ' ἄλλους λόγους τοῦ διὸ καὶ λέγει. Βασιλεῦ, διὰ νὰ σᾶς εἶπω, τί φρονῶ περὶ τούτου, πρέπει νὰ σᾶς διηγηθῶ ἱστορίδιόν τι.

Ἦτό ποτε μέγας καὶ πλούσιος ἀνὴρ, ὅστις μεταξὺ τῶν ἄλλων θησαυρῶν του εἶχε καὶ ὠραῖόν τι καὶ πολὺτιμον δακτυλίδιον, τοῦ ὁποίου ἡ κεκρυμμένη δύναμις συνίστατο εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἀγαπητὸν καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἐκεῖνον, ὅστις ἔφερεν αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεθύμει νὰ διασώζηται τοῦτο πάντοτε εἰς τοὺς διαδόχους του, διέθετο, ὅτι ἕκαστος, εἰς τὸν ὁποῖον καταλειφθὲν ἤθελεν εὐρεθῆ τὸ δακτυλίδιον, πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς

κληρονόμος του και ὡς πρεσβύτατος νὰ τιμᾶται και γεραίρεται ὑπὸ τῶν ἄλλων δύο. Ὁ κληρονομήσας τὸ δακτυλίδιον ἔδωσε τὴν αὐτὴν διαταγὴν εἰς τοὺς διαδόχους του, και οὕτως ἐφθασεν τὸ δακτυλίδιον εἰς πολλῶν χειρας και τέλος εἰς τινος, ὅστις εἶχε τρεῖς υἱούς, τοὺς ὁποίους, διότι ἦσαν ἔλοι ἐνάρετοι, ἠγάπα ἐξίσου. Οἱ νεανίσκοι ἐγνώριζον τὴν ιδιότητα τοῦ δακτυλιδίου, και ἐπειδὴ ἕκαστος ἤθελε νὰ ἦνε ὁ μάλιστα θαυμαζόμενος παρεκάλει τὸν πατέρα του ιδίως, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ θανάτου του, νὰ τὸ ἀφήσῃ εἰς αὐτόν. Ὁ καλὸς οὗτος ἄνθρωπος, ὅστις και αὐτὸς δὲν εἰξευρεν, εἰς τίνα νὰ ἀφήσῃ αὐτό, ἐστοχάσθη νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλους και κατεσκεύασε κρυφίως παρά τινι ἐπιτηδεῖω χρυσοχόω δύο ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἦσαν τόσον ὅμοια μὲ τὸ πρῶτον, ὥστε μόλις ἠδύνατό τις νὰ διακρίνῃ αὐτά. Ὅτε δὲ ἤγγιζεν τὸ τέλος του, ἔδωκεν εἰς καθένα τῶν υἱῶν του τὸ ἰδικόν του και μετέβη εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Ἐκαστος ἤθελε νὰ λάβῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὴν κληρονομίαν και νὰ τιμᾶται, και εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι δικαίω τῷ λόγῳ κάμνει τοῦτο, ἐπαρουσίαζεν ἕκαστος τὸ δακτυλίδιον του. Ἐπειδὴ δὲ εὔρον τὰ δακτυλίδια τόσον ὅμοια πρὸς ἀλλήλα, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ διακρίνωσι ποῖον ἦτο τὸ ἀληθινόν, ἦλθον ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸν δικαστήν, διὰ νὰ κρίνῃ οὗτος τὴν διαφορὰν των.

Ἄφου ὁ δικαστὴς ἤκουσε τὸ πρᾶγμα, εἶπεν. Ἐὰν δὲν φέρητε ἐδῶ τὸν πατέρα σας, θέλω ἀποβάλλει και ὑμᾶς και τὴν ἀξίωσιν ὑμῶν. Νομίζετε τάχα, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ, διὰ νὰ λύω αἰνίγματα; ἢ ἐλπίζετε, ὅτι τὸ ἀληθινόν δακτυλίδιον θέλει ἀνοίξει τὸ στόμα, διὰ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ τὸ γνωρίσωμεν; Ἀλλὰ σταθῆτε! Δὲν ἤκουσα, ὅτι τὸ ἀληθινόν δακτυλίδιον ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ ἀγαπητὸν ἐκεῖνον, ὅστις φέρει αὐτό; Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ ψευδῆ δακτυλίδια δὲν ἔχουσι ταύτην τὴν δύνα-

μιν, εἶπατέ μοι, τίς ἐξ ὑμῶν, εἶνε τὸν ὁποῖον ἀγαπῶσιν μάλιστα οἱ ἄλλοι δύο;—Σιωπᾶτε;—Ἐκαστος ἀγαπᾷ ἑαυτὸν μάλιστα;—Ἦ! τότε εἰσθε και οἱ τρεῖς ἠπατημένοι. Τὸ ἀληθινόν δακτυλίδιον ἐξάπαντος ἐχάθη και διὰ νὰ κρύψῃ τὴν ἀπώλειαν ὁ πατήρ, κατεσκεύασεν ἀνθ' ἐνὸς τρία δακτυλίδια.

Τὸ αὐτὸ λέγω και ἐγὼ, βασιλεῦ, περὶ τῶν τριῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὰ τρία ἔθνη Ἐκαστον νομίζει, ὅτι ἔχει τὸν ἀληθινόν νόμον. Ποῖον ὁμως ἔχει αὐτὸν τῷ ὄντι, τὸ πρόβλημα μένει ἄλυτον, καθὼς και τὸ περὶ τοῦ δακτυλιδίου.

Ὁ σοφὸς μ' ὅλα ταῦτα δικαστὴς ἐπρόσθεσεν. Ἄν ὑμεῖς ἀντὶ τῆς ἀποφάσεως θέλετε τὴν συμβουλήν μου, σᾶς λέγω. Ἐκαστος, ἄς θεωρῇ τὸ δακτυλίδιον του ὡς τὸ ἀληθινόν, και ἄς φρονῇ, ὅτι ὁ καλὸς ὑμῶν πατήρ δὲν ὑπέφερε περαιτέρω τὴν τοῦ ἐνὸς δακτυλιδίου τυραννίαν εἰς τὸν οἶκόν του, ὡς ἀγαπῶν ἐξίσου ὑμᾶς. Δὲν ἤθελε νὰ προσβάλῃ και καταθλίψῃ τοὺς δύο, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἕνα μόνον τὴν προτίμησιν. Ἄς προσπαθήσῃ ἕκαστος νὰ γίνῃ ἀξίος τοῦ ἀληθινοῦ δακτυλιδίου. Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς και ὁ πατήρ ὑμῶν σᾶς ἠγάπησεν, εὐεργετεῖτε ἀλλήλους, καθὼς και ὁ πατήρ ὑμῶν σᾶς εὐηργέτησεν. Καὶ ὅταν ἡ δύναμις τοῦ δακτυλιδίου γίνῃ καταφανὴς εἰς τὰ τέχνα τῶν τέκνων σας, τότε προσκαλῶ ὑμᾶς μετὰ χιλιάδας χιλιάδων ἐτῶν πρὸ τοῦ δικαστικοῦ τούτου βήματος· τότε θέλει κάθησθαι ἐνταῦθα ἀνὴρ σοφώτερος ἐμοῦ, διὰ νὰ λύσῃ τὴν διαφορὰν σας. Οὕτως εἶπεν ὁ μετριόφρων δικαστὴς.

Ὁ Σαλαδῖνος ἐγνώρισεν τὴν εἰς τὴν διήγησιν ταύτην ἐμπεριεχομένην ἀλήθειαν, και ἐθαύμασε τόσον τὴν σοφίαν τοῦ Ἰουδαίου, ὥστε ἔκαμε τοῦ λοιποῦ αὐτὸν στενωτάτον φίλον του.

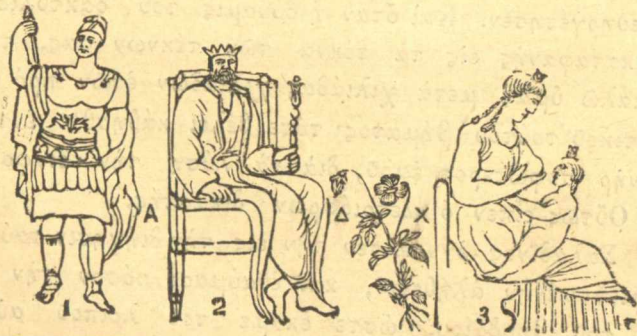
ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ.

Ἄξιωματικός, ὅστις εἶχεν ἀποβάλει μίαν τῶν κνημῶν του εἰς τина μάχην, παρήγγειλε νὰ τοῦ κάμωσιν ἑτέραν ξυλίνην κατὰ πάντα ὁμοίαν μὲ τὴν φυσικὴν. Μετὰ τина καιρὸν σφαῖρα κανονίου τοῦ ἀφῆρπασε καὶ ταύτην τὴν ξυλίνην κνήμην. Οἱ περὶ αὐτὸν φυσικῶ τῷ λόγῳ ἰδόντες τοῦτο ἤρχισαν νὰ κράζωσι «Γρήγορα νὰ προσκληθῆ ὁ χειρουγός». Ὅχι, φίλοι μου, τοῖς λέγει μὲ ἀταραξίαν ὁ ἀξιωματικός, «προσκαλέσατε κάλλιον τὸν ξυλουργόν.»

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐν ἀοικήτοις διαρκῶς χώραις ἐνδιαίτωμαι,
 Ἐν δὲ ταῖς πόλεσι συχνὰ θνήσκω κ' ἀναγεννώμαι.
 Οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται ποσῶς νὰ μὲ κρατῶσιν,
 Ἄν καὶ ὡς χρήσιμον αὐτοῖς πολὺ μὲ συνιστῶσιν.
 Δὲν θέλουν νὰ μὲ ἔχωσι ἔς τὰς συναναστροφάς των,
 Οὔτ' εἰς τὰς συνελεύσεις των, οὔτ' εἰς τὰς ἐορτάς των.
 Φεύγων λοιπὸν τὰς πόλεις των καὶ τὰς πολλὰς των τύρβας,
 Προστρέχω εἰς τῶν μοναστῶν τὰς ταπεινὰς καλύβας.
 Καὶ τότε ἐπανέρχομαι, ὁπότεν ἀσθενήσουν,
 Ἡ κεκμηκότες ὄμματα καὶ στόμα ὅταν κλείσουν.

ΓΡΙΦΟΣ

(1) Υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος, (2) Βασιλεὺς τῆς Ταυρίδος θυσιάζων τοὺς ξένους. (3) Θεότης Αἰγυπτία.